

הగאון רבי שלמה יוסף זיין זצ"ל

אב"ד קאוזמירוב
חבר מועצת הרבנות הראשית
מחבר ועורך "האנציקלופדייה התלמודית"

תולדות רבנו



הגאון רבי שלמה יוסף זיין זצ"ל נולד בקאוזמירוב שבפלך מינסק בשנת תרמ"ח לאביו הגאון רבי אהרן מרדכי זצ"ל רבה של קאוזמירוב. מילדותו הצטיין ב才能ות בלתי尋常ים. למד בישיבות מיר, בוברויסק, הראשונה ישיבה ליטאית בראשות הגאון רבי אליהו ברוך קאממי זצ"ל והשנייה ישיבה חסידית בראשות הגאון רבי שמריה נח שניאורסון זצ"ל. את סמכותו להורות ולדון קיבל מגאון הדור רבי יצחק מאיל עפשטיין זצ"ל מנובהרדוק בעל "ערוך השולחן", וכן מהגאון הרוגאצ'ובר זצ"ל ומהגאון רבי שמריהו נח שניאורסון זצ"ל. משהגייע לפרקן נשא לאשה את מרת חייה לאה בת רבי יוסף יעקב לויין זצ"ל. בגיל שמנה עשרה החל להתכונן בחידושים תורה עם גדולי הדור. עם זאת הצטיין רבינו בכושר ארגון מעולה ומצוותו הייתה פרושה על מרחב רוסיה כולה. הוא כיהן כרבבה של קאוזמירוב, קלימוב, מגלין וnoboz'יבקוב. בשנת תרפ"א ערך את המאסף התורני "גדיל תורה" יחד עם חברו הגאון רבי יצחק אל אברמסקי זצ"ל, בקובץ זה השתתפו גדולי הדור מהshoreה הראשונה מכל חלקי אירופה. בקי"ב ערך קובץ מדיני בשם "אחדות". ובשנת תרצ"ד עלה לארץ והוא מוסר שיעורים בתלמוד בבית המדרש למורים של "המזרחי".

רבינו היה שר התורה אשר שלט שלטון ללא מקרים בכל תחומי התורה כולה, מחצ"ל ועד לגאנום הראשונים, הפוסקים והמפרשים, ועד לאחרוני האחרונים. רבינו זכה לכינוי רשי על שם ראשי-תיבות של שמו, אך אי-אפשר להטעלם מתואר זה שהלם בצורה מדוייקת ומופלאה את רבינו. הוא היה אומן הניתוח והסבירה הבירה. אומן ההגדרה הקולעת המוסרת את התמצית ועיקר העניין. בהירות נפלאה מגדיר רבינו כל עניין בהלכה ובאגדה, בניתוח מדחים מראה לקורא את שרש העניין של בעיה הלכתית או ספר של גדול או אישיותו של גאון. כך בספרו הנפלא "אישים ושיטות" מנתח רבינו את שיטותם של רבים מגדולי ישראל, בעיון ובעמקות יסודית מראה הוא את שרש תפיסתם. כך גם בספרו "סופרים וספרים" וכן בספרו הנפלא "לאור ההלכה", סקירות הלכתיות عمוקות, כך שהקורא והמעיין במאמריו מוצא כי הקיף את כל הנושא מכל צדדיו וטופס הוא את השור בקרניו.

אחד ממפעליו ה公报ים היה עריכת האינציקלופדיה התלמודית, מפעל הרاءו לענק בתורה שכמותו השולט בכל חלקי התורה, כאשר כל סוגיות הש"ס שגורות בפיו ושת הוא בקביאותו המדיהמה בכל מפרשיו הש"ס ראשונים ואחרונים, לאיש כזה יאתה עבודה אדירה זו, וכן רבינו עמד בה בהצלחה רבה, ומפעלו האדיר משגשג עד היום מכחו הגדול.

רבינו שימש כחבר במועצת הרבנות הראשית ובעין פקיחא התבונן על המאורעות המתחרשים עם העם בארץ, מחד בדאגה רבה ומайдך בשמחה גדולה על היישועה הגדולה.

ביום כ"א באדר א' שנת התשל"ח נפטר רבינו לח"י העולם הבא. זכותו תנגן علينا.

יחסו של רבינו לתקומת ישראל בארץ

על יחסו של רבינו למאורעות הדור והתקופה אנו למדים מתוך כתביו ומאמריו בהם שיבץ את דעתו – דעת תורה – כיצד התבונן ולהתייחס לימים אלו העוברים על בית ישראל בארץ. כאיש הלכה מובהק, כאחד מגדולי הדור אשר כל גדויל הדור הוקירו והכזדו והשל מעמדו כזקן בני ישראל, בחוץ

רבינו כל דבר בראי ההלכה הצרופה. בהירות אופיינית ובפשטות מעוררת השთאות מושיט רבינו בקנה פתרונות הלכתיים, אוקימיות, ישבים וכו', מתוך בקיאות המופלאה וידיעתו הרחבה בכל מכני התורה. כך גם בחיה הדור והתקופה ראה רבינו צורך לברר שאלות לאומיות בראי ההלכה הצרופה.

נחיותה של מדינה עברית הוכחה לטפחה על כל פני המתנגדים הקשים ביותר במיעוד אחרי השואה הנוראה באירופה. אז הבינו ربים כי אין לסמו על נוסחת הגוי הסביר וכושר ההשודות, ואין לקדש את גזירת הגלות, אלא אדרבה, יש לפעול ולעשות בכל ההשתדלות להטיב את מצב ישראל בחוות, ואין מקום אחר לזה זולתי כאן בארץ ישראל. מכאן יצא רבינו בשלילה מוחלטת להשקפה של האדמו"ר מסאטמר זצ"ל וסיעתו האוסרים את העליה ארצה מצד שלוש השבועות שנזכרו במדרש חז"ל. רבינו בבקיאות הנפלאה ובעמיקות עיונו בשכלו חזק, מוכיח בבהירות כהרגלו שאין חשש ושם של חשש בדברים אלה מצד ההלכה, וכבר מהו לה אמוחא דהך שמעתה החוששת והאוסרת, גדויל ישראל מכל הדורות התנגדו ודחו להשקפת האדמו"ר מסאטמר בשתי ידים. כך מביא הוא את דבריו ה"אבני נזר" זצ"ל השולל מכל וכל את דעת האוסרים מכח שלוש השבועות לעלות ארצה, וכן את דעת ה"אור שמח" זצ"ל הסובר שאין חשש לשלווש השבועות עם מתן ההייר לבנות בית לאומי מצד האומות. ורבינו כהרגלו בקדש מוסף ראיות משלו אי בעית אימה קרא ואי בעית אימה סברא, אבל ראוי לשים לב להצחרתו המוחלטת של אחד מגודולי הדור, שכל שבילי חברי גדויל הדור היו נהירין לו ומעיד כי כל גדויל ישראל לא הסכימו לו לאדמו"ר מסאטמר:

"...וגדול בתורה אחד, המפורסם גם לצדיק, יצא בתוקף ובעוז
נגד מדינת ישראל, והשבועות הללו הןaben הפינה לטענותיו
וקטרוגיו. אבל ייחידה הוא זהה, לא הסכימו לו כל גדויל
ישראל, בין אלה שהם מתייחסים בהערכתה למדיינת ישראל
وروאים בה פעמי הגאולה, ובין אלה שאומרים לא זהה

הגאולה, לא זאת המנוחה ולא זו המרגוע שעם ישראל מ恰恰ה לה, אלא סתם ישועה גודלה ונסים גלויים ונסתורים מאתו יתברך היו כאן.

וכמה טעמיים לשילית איסור השבועות נאמרו, ולאו דוקא בקשר עם מדינת ישראל. אפרט כמה מהם: הגאון הצעיק הרב מסוכאטשוב ז"ל, בשוחת "אבני נזר" (יו"ד סי תנ"ד) עמד על עיקר שביעות הללו...מתוך כך וمعد ראיות הוא מוכחה שהשבועות היו לשרש נשמותיהם של ישראל למעלה... ואף כאן אין השבעה לנשמה חלה על הגוף...

טעם שני לשילית כח השבעה יש ללימוד מדברי מהר"ל מפראג בספר "נצח ישראל" (פרק כ"ד) וכן מספרו פרושי אגדות שנתגלה בימינו מכת"י... שם הוא מפרש שלוש השבועות במובן של גזירות שנגרו על ישראל. ולפי זה אין כאן לא ציווי ולא אזהרה, אלא גור דין, כורך התוכחות שבתורה, וכולם נאמר ש אדם מחויב "לקיים" את התוכחות, בדרך שמקיימיםמצוות? וכולם נאמר שאסור לו לאדם לעשות פולח להיחלץ מן היסורים שבתוכחות?

וטעם פשוט ביותר ונכון ביותר לביטול כח השבועות בימינו – אפילו אם נניח שבעצם יש בשבועות אלו אסור הלכותי – כתוב בקצתה הגאון רבי מאיר שמחה הכהן ז"ל בעל "אור שמח" ... ניוטן להיאמר אף טעם נוסף לביטול כח השבועות, והוא: יחד עם שתי השבועות לישראל נאמרה גם שבועה שלישית: שהשביע הקב"ה את אומות העולם שלא ישתעبدو בהם בישראל יותר מדי (כתובות שם). ואם כן כשהם הפכו את השבעה שלהם, ואין די באור גדול הצרות והשעבוד והגזירות הרעות בכל משך זמן גאותנו, מילא בטלות גם השבועות של ישראל... קיצורו של דבר – מבחינה זו של

השבועות אין כאן לא איסור ולא חשש איסור ולא נ"ט בר נ"ט של איסור".

(לאור ההלכה, "מלחמה לאור ההלכה"
עמ' פה בהוצאה "קול מבשר")

כבר בשנת תש"ח, בשעה שפרצה מלחמת הקיום הראשונה של היישוב העברי המתחדש וצבאות ערבי התקיפו על מנת להרוג להشمיד ולאבד את בית ישראל בארץו, ראה רבינו חובה לעצמו לעורר את דעת גולי ישראל ולקרוא להם להצטרף למאץ הלאומי והלאומי, לקרוא לאברהמי ובחרוי היישבות להשתתף במלחמות מצוה זו שהכל יוצאים אליה, אףלו חתן מחדרו וק"ו תלמידי חכמים, בדברי אחד הראשונים (בעל העורך ערך אנגרא).

במכתבו הגלי פונה רבינו לרבני ישראל לחת חיל במהלך האלקי המתරחש נגד עינינו וטובתו הרבה היא ומכרעת את כל צדי השיליה:

"מבין אני לרוחם של "נטורי קרתא" המתנגדים בכלל למدينة היהודית והסבורים שכל המלחמה היא Miyotra: עליינו להכנע וחסל. אבל אז שוב אין הבדל בין בני-ישיבות ליושבי קרנות. מי שטובר בר עליו למנוע מהשתתפות בגiros כל גבר מישראל, יהיה מי שייה. אבל לאשנו, החשובים כך מתי מספר הם ונער יכתבים. כל העם, הארץ ובתפוצות, באין הבדל חוגים וסוגים, מפלגות וכותות. מאשר ומקיים בהתלהבות ובמסירות נשפ את ההשתתפות במלחמות התגוננות זו שכפו עליינו. ככל מבנים היטב כי אין תקומה חז'ו לישוב בארץ, ולשארית הפליטה שבגולה מבלעדי מדינה עצמאית בארץינו, שתקלוט בזרועות פתוחות את אחינו השותתפים דם, הנעים ונדים באדמות הגולה, הבוערת מתחת לרגלים...".

(מכתב קריאה לרבני ישראל בשנת תש"ח)

"משגלה יקרים ונTEL בכוד מבית חיינו, לא היו לנו, עד תקומה
מדינת ישראל בימינו, לא הור מלכות ולא שלטון מדיני..."

במובן המצוים של "זמן הזה" בנוגע למלחמה, כלומר: בימינו אנו, שזכינו לתקומה מדינת ישראל העצמאית, משוחררת מעול מלכויות ומשעבדות גליות – הרוי מלחמת השחרור ברור שהוא לה כל דיני מלחמת מצוה וחובה. ומשתי בcheinoot: "עוזרת ישראל מיד צר שבא עליהם", וכיבוש הארץ שלדעת הרמב"ן זהה מצוות עשה מן התרי"ג ("זהו רשותם את הארץ וישבתם בה") הנהגת בכל זמן. אותן השבועות היודיעות שלא לעלות בחומה ושלא למורוד באומות פקע כחן ובטל תקפן מיד עם הסתלקות השלטון הזר, המנדט, מן הארץ, והזורה מצוות ירושה ושייבה למקוםמה. כבר ראיינו שלמלחמת מצוה אין צורך בסנהדרין, ומקום המלך, מלאה השלטון, שהנהגת העם והמדינה בידיו".

(לאור ההלכה, "המלחמה" עמ' נו' ועמ' סד'
בஹ' צ"ק מبشر')

יתרה מזאת, בתקומת המדינה מוצא רבינו עניין גדול כל כך עד שמשמעותו על ערך קדושת הארץ, היכיז? בפרק ארוך שכותרתו "המדינה העברית וקדושת הארץ" מבאר רבינו את ההשלכות שישנן להקמת המדינה על קדושת הארץ, הוא מרחיב על גדרי קדושות גבולות עולי מצרים ועולי בבל, ומעמדו של הנגב בימינו לפי גדרי קדושים אלו.

"קדושת הארץ, הרוי יש לה קשר אמיץ עם בעלותם של ישראל על הארץ. בעלות זו, שנפסקה מאז חורבן בית שני, ובמשך קרוב לאלפיים שנה לא נתחדשה, עד זה היום עשה ה', היא נפלאת בעינינו. כשהתימצי לומר, בעלות זו של דורנו, הרוי תהיה, אם ירצה השם, במידה יודעה חשובה יותר בمبון הקנייני החוקי מזו שבימי עזרא... להרמב"ס הרוי קדושת עזרא

לא בטלה, אלא שהחומרן של "ביאת כולכם" (מציאות כל, או רוב, ישראל בארץ-ישראל – יד) גורם לאי חיובה של הארץ בתרומות ומעשרות מן התורה. המדינה העברית שתוקף היאאפשרת למלא את הפגם הזה! היא תתן את היכולת לקלוט את רוב ישראל בארץ-ישראל...

אבל הקמת המדינה נתנתה ערך מיוחד למצوها זו (של ישיבת איי – יד) ביחס לכל הארץ שבתחומי המדינה... אמרו מעתה, שלישי של מצואה זו בכל לימודיה ובכל הדורה אי אפשר היה להגיע בכל משך זמן הגלות עד עכשו, עם הקמת המדינה, בין באיכות – מבחינת הבעיות העליונה על הארץ ושהרורה המלא, ובין בכמות – מצד ההיקף הגadol של שטחי הארץ המשתררים. ודבר שאין צריך להגיד הוא, שככל אלה שטייעו ושמסיעים ושיסיעו להקמת המדינה ולהגשמה ייסודה הרוי הם משתתפים בקיומה של אותה מצואה, השcoleה בוגר כל המנות שבתורה".

(לאור ההלכה, "המדינה העברית וקדושת הארץ"
עמ' צא, ונמ' קא)

המתהלך בין הבריות, שומע בודאי מידי פעם, תלונות ורטינות וקטלוגים למיניהם, על עצם הקמת המדינה, באמרים: למי נפקא מינה לנו אם יש מדינה או אין מדינה? בני תורה ופשוטי עם תורניים דוקא שואלים שאלות של עמי הארץ. ודוקא פשוטי העם, חדורי אמונה חכמים וידראת השם פשוטה, לפחות כבעיטה בគותחא נחיצותה והכרחיותה של המדינה העברית, ראשית מהטעם הפשט והברור של צורך קיום העם ושמירתו מאויבים. אבל פלא על בני תורה אלה, שם רוח הלאום לא נשב בעצמותיהם היבשות ולא הchia בהם רוח, איך לא שמו על לב כי נפקא מינות רבות להלכה ישנן לכיבוש הארץ וכיונן מדינה עצמאית בה. כבר ציינו לעיל את דברי ריבינו המביא את השלכות הקמת המדינה על קדושת הארץ וחיבת תרומות ומעשרות, ואולם נפקא מינה

מעשית לכל אחד ואחד בכל יום ישנה, ו מביאה רביינו בספרו על המועדים:

"ובכתבו הפוסקים (בית-יוסף, ב"ח, ט"ז ומג"א, סי' תקס"א):
חוּרְבָּנָן שֶׁל עִיר יְהוּדָה הוּא, שַׁעֲכֹרֶם מַשְׁלִיכִים עֲלֵיהֶן. מִשְׁתָּבֵר,
שֻׁעַם שִׁיחְרוֹרָן שֶׁל עִיר יְהוּדָה מַשְׁלָטָן נְכָרִים וְהַקְמָתָה מִדִּינָה
יִשְׂרָאֵל (אשרינו זוכינו לך!) בֶּטֶל דִין הַקְרִיעָה עַל אָוֹתָן
הַעֲרִוּם".

(המועדים בהלכה עם' שע"א בהוצ' בית הלל)

בראיון שהעניק רביינו לעיתון "הרבענות הצבאית הראשית", "מחניכים", בשנת תש"ט מבהיר רביינו את דעתו הברורה כיצד היהודי הדתי והמאמין צריך להתייחס לתקומת המדינה:

"מדינת ישראל עצמאית היא בגדר נס ופלא ונחשבת כמאורע החשוב ביותר בכל ההיסטוריה היהודית בדורות האחרונים. למרות זאת אין אני נוטה לחשות דעה בתקומת ישראל אם היא אתחלתא דגאולה. אין אלו מצוים בסוד ה' ואין לנו אפילו מושג מאופן גאולת ה' שעמידה לבוא. כך שאויל הוא לומר שתקומת ישראל על מכונו המוצאת את ביטוייה בתנ"ך, היא גאולת ישראל בהווה. ומשום שממלכתות יהודית עצמאית הוא חזיון מופלא שאין עורדיין עליו לפיקד מצוים אלו להודות ולהלל לה'. וכל שאיןנו נהוג כך – הרי הוא כאילו כופר בטובתו של הקב"ה.

אולץ שמחת מצוה זו צריכה לנבוע ממקורות ההלכה ומאושיות המסורתי, ובהתאם לכך היא צריכה למצוא את ביטוייה...

מצינו במדרשי הרבה (שמות כג) "וזיאמרו לאמר": נהיה אומרים לבניינו ובניינו לבנייהם שיהיו אומרים לפניך בשירה זו את בעת

שתעשה להם נסיט'. וכן נאמר בבריתא במגילת תענית פרק ט': בחודש כסלו, שמונת ימי חנוכה, למה ראו לגמור בהם את הallel, אלא שככל תשועה ותשועה שהקב"ה עושה להם לישראל, הן מקדימים לפני הallel בשיר ובשבח וכבודאה, כגון שנאמר: ויענו בהallel ובבודאות לה' וכו'.

בהתאם לכך חייבם אנו לקרוא את הallel ולערוך סעודה. علينا לקבוע את יום העצמאות ביום הzdיה לה', ביום שמחה מestaה ושонן אשר ישא את חותם המטורה. לדעתינו צריך להבליט את הנס האלקי שבעצמאות ישראל, ואין מקום לאשליה של כוחנו ועוצם ידינו קוממו את המדינה הזאת. ומהו ר' יש לקנות שברבות הימים תחפשת בקהל הרחב חגיון יום העצמאות אשר תשא אופי של קדושה היונקת ממוקורות התורה.

(”מחניכים“ ו' גלוון כה, ד' אייר תש"ט עמ' 4)

בארכיון הרבה נסים שבירושלים, מצויה תשובה שהשיב רבינו בשנת תשכ"ח לחבר קבועعلوم, ששאלו האם לברך על ה”ALLEL” בשחרית שני יום העצמאות, וזה תשובתו:

”אף על-פי שלדעתי מאן דעובד הכי לא משתבש ומאן דעובד הכי לא משתבש, מכל מקום לאחר שהרבנות הראשית בשעה תיקנה לומר בלי ברכה ה”ALLEL” ביום העצמאות כך יש לנווג למעשה.“.

כמו וכמה העידו על רבינו כי ביום העצמאות היה מכחתת רגליו ובא לבית הכנסת ”בית יהודה“ של הרב יהודה לייב מימון זצ”ל, במוסד הרב קוק, אשר היה נוהג לומר את הallel בברכה ובברכת שהחינו כפי שפסק לו הגאון האדר' מצ'רנוביל' רבי משה רاطה זצ”ל (שו”ת קול מבשר סי' כא), ורבינו בא לשמע את הברכות ולצאת מדין שומע כעונה לחוש לדעת המתחיבבים ברכה.

הగאון רבי יוסף דב סולובייצ'יק זצ"ל

ראש ישיבת "רבנו יצחק אלחנן"
מחבר "שיעורים לזכר אבא מארי" ועוד

תולדות רבינו



הגאון רבי יוסף דב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל נולד ב'ב באדר התרס"ג בפרוזאנ שבליטא, לאביו הגאון הגדול רבי משה הלוי זצ"ל בנו של גאון הדור רבי חיים הלוי סולובייצ'יק זצ"ל מבריסק, ולאמו הרבנית מרת פסיה ע"ה בת הגאון רבי אליהו פיינשטיין זצ"ל אב"ד פרוזאנ. בצל משפחתי גאוני עולם זו גדל רבנו, ואכן קרקע פורייה זו הוצאה פרי הילולים אשר לא בושו בו אבותוי ואבותות אבותותיו.

בשנת תרע"ג, נתמנה אביו הגאון רבי משה לשמש כרב העיר חסלביץ' שבבלטראוס, ושם עברו עליו ימי עולמו. בעיירה זו היו חסידי חב"ד רבים, ביניהם גם ה"מלמד" של יוסף דב הקטן. מלמד זה החליט כי עדיף ללמוד "תניא" מאשר גמרא, ולכן שינה מתוכנית הלימודים... עד מהרה הרגישה אמו של יוסף דב כי בנה אינו מתකדם כדבעי בלימוד הגמרא, האם המסתורה התלוננה באזני בעלה אף לחמיה הגדול, רבי חיים מבריסק, שלחה להודיעו כי הנכד אינו מתකדם כראוי. תגובתו של רבי חיים הייתה מיידית. הוא הורה לבנו, רבי משה, ללימוד אישיות עם בנו הקטן. שינוי מבורך זה, הביא להתקפות מסחררת בלימוד הבן, וכבר בשנותיו הי"ג שלח יוסף דב הצער לשובו הגדול, מחברת חדשה בחידושים תורה שכותב. משרהה רבי חיים את כשרונו המזהיר של נכדו התרגש מאד וזכה לו עתיד גדול.

בשנת תרפ"א, בהיותו כבן עשרים ושלש, בחר רבנו בשינוי דרמטי בסביבה ובائلים התרבותי, ועבר ללימוד אוניברסיטת ברלין, שם התמחה בתורת הפילוסופיה. אביו, הגאון רבי משה צצ"ל, עבר בינתיים בשנת התרפ"ט לאmericה ושם שימש כראש ישיבת "רבנו יצחק אלחנן" (ישיבה יוניברסיטי) שבבניו-יורק. בשנת תרצ"א התאחד עם רעייתו טוינה ע"ה, ולאחר שנה לערך עבר עם אשתו לאmericה לגור בסמכות לאביו הוא מורה ורבו. בארmericה נתמנה רבנו לרבה קהילה בברסלאו, ורבנותו זו גילה אומץ לב בהעתמאות עם בעלי עצמה והון, על רקע נסיוונותיו להסדיר את מערכת הכספיות, ולהטיב את תנאי העבודה התת-אנושיים של השוחטים.

בשנת התרצה נסע רבנו לארץ-ישראל להתמודד על כהונת הרב הראשי בתל-אביב, במהלך ביקורו נפגש עם מרכז הראי"ה קוק צצ"ל ואף העביר שיעור שהשיריר רושם רב, בישיבת "מרכז הרב" בירושלים.

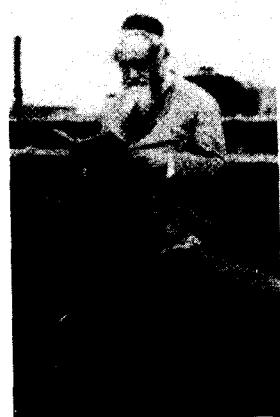
בשנת תש"א נפטר אביו, מורה ורבו הגדל, ורבנו נבחר למלא את מקומו בראשות ישיבת "רבנו יצחק אלחנן". במהלך שנים אלו דרכו כוכבו של רבנו בשמי כל העולם כולו, ונודע לאחד מגודלי העמקנים בהלהה ובמחשבה. שיעורייו היו בכינוח בית בריסק, ורבים רבים ינקו ממנו, גם פרסמו דבריהם שלו, פעמים בשמו ופעמים בהעלמת שמו. בשנת תש"א התמנה רבנו כחבר ב"מוסצת גdots הדרת התורה של אגודת ישראל" בארץות-הברית, ולוישב ראש הוועד הפועל המרכזית של אגודת ישראל שם, אך לאחר שנים ספורות עבר רבנו לתנועת "המזרחי", והפך לאחד מנושאי דגליה של הציונות הדתית בארה"ה. בשנת תש"ד התמנה לי"ר הוועד הראשי של הסתדרות המזרחי בארה"ה, ומשןת תש"ב ועד יום מותו כיהן רבנו כנשיא כבוד של "הציונים הדתיים של אמריקה".

בדרכו אבותיו שמייתו בכתיבת, הלך גם רבנו. אמנים האוצר האדיר של כתבים על הש"ס ובהלכה נשמר הוודת לתלמידים מסורים ששכתבו את שיעורייו והעתיקום לקובצי שיעורים גדולים על מסכתות שלמות בש"ס ונודעו בחוגי הלומדים בשם "שיעור הגראי"ד". במחשבה כתוב רבנו יותר, וגם שם ישנו אוצר ענק של ספרים עמוקים בכל שטח החיים. מספריו במחשבה: "איש ההלכה", "איש האמונה הבודד", "דברי הגות והערכה" ועוד.

ביום י"ח בניסן התשנ"ג נפטר רבנו לח"י העולם הבא. זכותו תנגן עליינו.

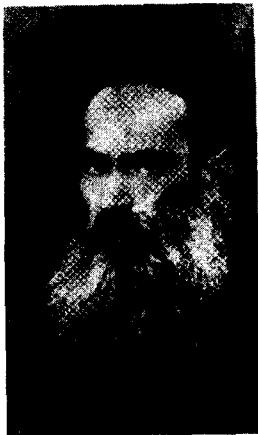
יחסו של רבו לתחיה הלאומית והקמת המדינה

אין ספק כי הבסיס ונקודת המוצא להשקפת רבו באה' כבר מחלוקת אביו הגדול הגאון רבי משה הלוי סולובייצ'יק זצ"ל להцентр לתנועת "המזרחי" ולעבוד בשורות מוסדות התנועה. בסמוך לסיום מלחמת העולם הראשונה, החל אצל הגאון רבי משה זצ"ל שלב ההכרה כי אכן קורה "משהו" עם העם היהודי בגלותנו, וההתעוררות לציוון אינה מקסם שוא או חזון משיחי הזוי. הצהרת באלוור והחלומות אווה"ע אחירות אשר דברו על זכות היהודים לבית לאומי עוררו ללא ספק אצלן שאלות נוקבות ביחס לדרך המתנגדים לכל התעוררות לאומית. לא יפלא, כי מיד לאחר פטירת אביו, החל המהפך, ובשנת תרפ"ב נענה להזמנת הרה"ג יצחק ניסנבוים זצ"ל הי"ד מרנסי "המזרחי", לבוא ולעמד בראש הישיבה של בית המדרש לרבניים ומוריים "תחכמוני" שבורשה, המשוויך ומוזהה עם "המזרחי". כמו כן השתתף רשמית בוועידת הרבנים של בני המזרחי שנערכה בווארשה, שם נשא דברים והסביר את תכלית הוראותו בבית המדרש לרבניים במילימ' הבאות: "בשבעה שקיבلتني את משרתי ב-'תחכמוני' אמרתי בפירוש, כי אין תפקיים לעשות רק רבנים, כי אם ללמד את התלמידים תורה, לעשות אותם לומדי תורה!... בכושר הסברתו ועומק עיונו חינך הגאון רבי משה לא רק לידעות התורה אלא בעיקר לאהבת התורה.



הגאון רבי משה זצ"ל

בשנת תרפ"ט הוזמן הגאון רבי משה זצ"ל לבוא ולשמש כראש ישיבת "רבנו יצחק אלחנן", היא הישיבה יונברסיטי, טבלני-יורק שבארצות הברית, ורבי משה נענה. הוא היה דמות ואישיות מוסרית נعلاה ויוצאת דופן ב拽ודה. בתפקידו זה שימש עד פטירתו בג' שבט שנות תש"א.



בעקבות הגאון רבי משה צ"ל בא גם ה"עלוי ממצאט", הגאון הנודע רבי שלמה פוליאצ'יק צ"ל ושימש כר"מ מגיד שיעור בישיבת רבינו אלחנן, ועם הזמן הטרף אל "המזוחי" כמו רבו הגאון רבי משה צ"ל.

החליטו של רבנו לשנות כיוון וללכת להשתלמות במקצוע הפילוסופיה, כשמונה שנים אחרי פטירת הסב הגדול, הגאון רבי חיים צ"ל, בשנת תרע"ה, ניתן לשער שאולי היה נתקלת בהתנגדות הסב הרך ה"עלוי ממצאט" צ"ל והנوح מחד, והשמרן והקפדן על המשך מסורת הישיבות מאידך. אך ניתן לומר ללא שום ספק כי עם ישראל הרוחה תלמיד חכם אדריך בגאנותו בתורה ואת אחד מגדולי הפילוסופים היהודיים בדור האחרון, שילוב שמחד היה לו לרבענו לروعץ, עקב התנרכות של חלק מהחדרים לו ולתורתו (אף שרבים שאבו ודלו ממנו ומספריו וכמה מהם שמו בכליהם ובשיעוריהם מבלי להודיע מי בעל הדברים שבאמתותיהם... ה' הטוב יכפר בעדים), ומайдך היה אור גдол ליושבי גלות אמריקה המבולבלים ומטוסכלים מהשפעת תרבויות המערב.

האמת – היא הייתה שאיפת חייו של רבנו צ"ל. חיפוש, מישוש ופרשנוש בכל מעשה, תופעה או מחשבה בחיי הפרט ובחיה הכלל כאחד, לביר עד תום את נקודת האמת העממית את התוכן של כל דבר ודבר. ללא ספק תוכנה זו ירצה מבית הוריו ומשפחתו הגדולה, היוזעה בדקדוקות ויראה יתרה, כל אלה הם פועל יוצא של תבערת הנשמה בבקשת האמת בטהרתה, ללא משוא פנים, תהא אשר תהא גם אם קשה היא מנשוא. ויפה מביע זאת רבנו במסתו הגדולה "חמש דרישות" הנוגעת לעניינינו:

"לא נולדתי בבית ציוני. אבות הורי, בית אבא שלי, רבותי וחברי היו רחוקים מהמורח... התקשרתי למורח באהה בהדרגה. היו לי הרבה ספקות בדבר אמיתת השיטה של המורח... אם אני מזדהה בעט עם המורח, שהוא בנויגוד למסורת המשפחה שלי, אין זה אלא, כפי שהבהירתי קודם, שאני מרגיש כי ההשגחה פסקה ביחס נגד אחי, ושhai משתחמת ביהודים החילוניים כשליחים לבצע את תוכניותיה הגדולות בדבר ארץ-ישראל הקדושה. אני גם מאמין, כי לו לא המורח לא היה מקום כמעט למעט לTORAH בישראל. בניתי מובהח, עליו הקרבתי לילות נドדי שינה, ספקות ופקופקים... יהודים במוניהם ואחרים, אשר שרשייהם יונקים מן הракע העתיק של אבי ורבא ואשר התקשו עם התנועה, הרי הם בבחינת יוסף, הנדרשים להקריב על המזבח את מנוחת הנפש שלהם, יחסית חברות וידידות".

(*"חמש דרישות"* עמ' 24)

בקשת האמת בטורתה! הקרבת כל היקר והקרוב בשבייל האחזקה במא שנראה לרבענו כי זו האמת המוחלטת והנכונה שהשיג בעבודת בוראו. והדברים נוראים...

בהקמת המדינה ראה רבנו את "המאורע היוטר חשוב שאירע בדברי ימי ישראלי בתקופה החדשה" (דברי הגות והערכה עמ' 90). את דרישתו הגדולה "קול זודי דופק" נשא רבנו ביום העצמאות של מדינת ישראל בשנות תשט'ז. בדרישתו זו צלל רבנו למצולות המחשבה האנושית והעליה את פניני מחשבותיו ורעיון נתיו, כאשר חותר הוא בין גלי ים הרוע האנושי וממנו מביא תקוות ומזרע לעם נתף ונסער בסערות הגלות. בברק המחשבה ועומק ההגיון חזדר רבנו לתכני המאורעות ההיסטוריים האחוריים ומהם מעלה את מסקנתו המזהירה ומaira כל מחשבה מאפייה:

"לפni שמנוה שנים, בעצםليل בלחות מלא זועות מידנק, טרבלינקה ובוכנוולד, בליל תא גז וככשנים; בליל של הסתר פנים מוחלט, בליל שלטון שטן הספקות והשמד, אשר רצתה ללחוב את הרעה מביתה לכנסייה הנוצרית; בליל חיפושים בלי הרף ובקשת הדוד — בליל זה גופו, צץ ועלה הדוד. הא-ל המסתתר בשפריר חביבון הופיע פתאום, והתחילה לדפוק בפתח אוחלה של הרעה הסחופה והדוויה, שהתחפה על משכבה מתוך פרפוריים ויסורי גיהנום. עקב ההכאות והדפיקות בפתח הרעה עטופת אבל, נולדה מדינת ישראל!".
(דברי הגות והערכה עמ' 23)

ויתר מזה, מגלה רבנו את רעיוןינו כי הקמת המדינה הייתה מונעת את השואה, לו זו קמה קודם:

"לו קמה מדינת ישראל לפני השואה ההיטלראית, מאות אלפי יהודים היו ניצולים ממתאי הגז והכבשנים. פלא המדינה בושק Katz לבוא, ובטעיו של אייחור פעמי הוצאו להריגה אלפיים ורבעות בישראל. ברם עכשו, כשהתמה שעת הסתר פנים, ניתנה אפשרות ליהודים הנמלשים ממוקם להשתרש בארץ הקודש...".

(שם עמ' 28)

בדישתו הולך ומונה רבנו "שש דפיקות" של הדוד בפתחה של הרעה, שם שישה גילויים ממשמעותיים בהקמתה של מדינת ישראל.

"כמה פעמים ופק הדוד בפתח אהל רعيותיו דומני, שלכל הפחות יכולים אנו למנות שש דפיקות.

ראשית, דפיקת הדוד נשמעה במערכת הפוליטית. מבחינה היחסים הבין-לאומיים לא יchengish אף איש, שתקומה מדינת ישראל, במובן פוליטי, הייתה התרחשות כמעט על-טבעית...

שנייה, דפיקת הדוד נשמעה בשדה-הקרב. חיל ההגנה הקטן של ישראל ניצח את צבאותיהן העצומים של ארצות ערב. נס "רבים מול מעטים" נעשה לעינינו. ופלא עוד יותר גדול התרחש באותה שעה! הקב"ה הכביד את לב-ישראל וציווה עליו לצאת לקרב נגד מדינת ישראל. אילולא הכריזו העربים מלחמה על ישראל, והיו מסכימים לתוכנית החלוקה, הייתה מדינת ישראל נשארת בלי ירושלים, בלי חלק גדול של הגליל וכמה משטחי הנגב...

שלישית, הדוד התחיל לדפק גם בפתח האهل התיאולוגי, ויתכן, כי זהה הדיפה החזקה ביותר... שככל טענות התיאולוגים הנוצריים... נתגלו בפרהסיא, על ידי יסוד מדינת ישראל, בטענות שקר, שאין להן שום עיקר ושרש...

רביעית, הדוד דופק בכלבות הנער המתבולל והנבור. תקوت הסתרת-הפנים בראשית שנות הארבעים הביאה הבלבול המוחות בין המוני העם היהודי, והנער היהודי בפרט. ההתבולות הלכה וגברה, והרחיפה לברוח מזהירות ומעט ישראל הגיעו לשיאה... פתאום התחל הדוד לדפק בדלותות הלבבות הנבוכים ודפיקתו — תקומה מדינת ישראל — האיטה, לפחות, את תחילך הבריחה.

הдежיקה החמישית של הדוד היא אולי החשובה ביותר. בפעם הראויונה בתולדות גלותנו הפתיעה ההשגה את שונאיינו בתגלית המרעיתה, שדם היהודי אינו הפקר!...

הдежיקה השישית, שגמ ממנה אל נסיך את דעתנו, נשמעה בשעת פתיחת שערי הארץ. היהודי הנס מארצ-אויב יודע עכשו כי יכול הוא למצוא מקלט בטוח בארץ-אבות. וזה תופעה חדשה בדברי-ימינו. עד הנה אוכלוסייה ישראל, כשהיו

נעקרים ממקוםם, נדדו בדבר העמים מבלי למצוא מחסה
ומעוון בארץ אחרת... עדים היינו כולנו להתנהלות היהודי
המזרח בארץ במשר השווים האחרונות. וכי יודע למה היו
צפויים אחינו אלה בארצות מושבותיהם לולא ארץ ישראל,
שהביאה אותם באוניות ובמטוסים אליה...".

(קול דודי דופק נס' 23—28)

ויעוד גדול מוצא רבנו למדינתנו העברית החדשה:
"כדי לבנות את מדינת ישראל, צועדים אנו עם כל המפלגות,
מן שמאליים אנו, כי מדינת ישראל היא הדרך המובילה
אל הר המוריה...".

(חמש דרישות נס' 32)

"שליחותה של מדינת ישראל אינה חיסול בדידותה
המיוחרת של כנסת-ישראל או ביטול ייחודה גורלה — בזה
לא תצליח — אלא העלה עט-מחנה לדרגת עדה-גוי-קדוש,
והפיתחת שיתוף-גורל לשיתוף יעד".

(קול דודי דופק שם)

אמנם על אופי השותפות, גם שקשרנו את גורלו יחד, הציונות הדתית עם
הציונות החילונית, במדינה אחת, מתבטאת רבנו בנחיצות על הכרה הגבולות
ואיסור טשטוש תחומיין בינוינו:

..." בשחדבר נוגע **להר המוריה, להלכות אישות, חינוך,**
לשמירת שבת, למאכלות אסורות, לרבנות ולהוראה, למיהו
יהודי — מצהירים אנו בגין לשני הנערם, יהיו מי שייהיו
בקואליציה אתנו: 'שבו לכט פה עם החמור, ואני והנער נלכה
עד כה ונשתחו...'. אנו משתפים פעולה אתם בכל
המפעלים, אולם אין פשות בונגע למקום אשר אמר לו
האלקים...".

(חמש דרישות נס' 32)

רבנו, מתוך אחריות וכנות נדירה, תכוונה אשר נמצאת באמת רק אצל מנהיגי אומה ראויים, לוקח אחריות ונושא בעול עם חבריו בכל המתרחש בארץ-ישראל. כבר על מאורעות השואה מתוודה רבנו כי יהדות אמריקה לא עשתה די ולא זעקה מספיק כדי למעט ולצמצם את מימי החריגה, וכמו מנהג אמיתי אין הוא משליך אחריות זו על אחרים אלא כולל עצמו עם כולם ומפנה אצבע מאשימה כלפי כמו כלפי הכלל כולו (קול דודי דופק, עמ' 48). כך גם ביחס להקמת המדינה וdagת שלומה. רבנו מטיח ביהדות התורה שבגנות אמריקה כי אינה עושה די, ורוחצת בנקיון כפיה בטענה כי מנהגי מדינת ישראל אינם מתחננים לפיקוח ההלכה והتورה וכו'. רבנו כאישאמת, התובע בירור תהומי, אינו מקבל טענה שטחית זו:

"מה הייתה תגובתנו ל科尔 הדוד הדופק, לשפע חסדו ופלאיו? הירדנו משכנו ופתחנו מיד את הדלת, או המשכנו לנוח כרעה היא והתעצלנו לרדת ממיטותנו? "פשטתי את כותנתי — איך אלבשנה? רחצתי את רגלי איך איכבה אתנפים?"...

יהודי אמריקה היו יכולים בודאי להחיש את תהליך הקולוניזציה. אבל למה לנו לבדוק מומי אחרים ולהלות הקולר בצוاري היהודים החופשיים? נראה געני עצמנו ונודה על עונונתינו. אשימים ביותר, בין היהודי אמריקה, באיטיות קצב הכיבוש על ידי חזקה (ישוב ארץ-ישראל בדרך התישבות ולא בכיבוש מלחתני דוקא — י.ד.), הם היהודים החרדים. علينا, נאמני היהדות, מוטלת היהת החובה להאזין ביתר-קשה ל"קול דודי" הדופק, ולהיענות לו מיד במאזעים כבירי-מעש....

הදעת נותנת איפוא, ששבשה שניתנה האפשרות לבנסת ישראל לשוב לארצה, שמנעה את אוצרותיה מזרום ושמירה

אותם בשביבינו, היו היהודים החדרדים צרייכים להזדרז
לדבר-מצווה גדולה וחשובה כזו ולקפוץ בשמחה והתלהבות
אל תוך-תוכה של עבדות הקודש — בנין ויישוב
ארץ-ישראל. אולם, לצערנו, לא נהנו ככה. כ"ש"השוממה"
שציפתה לנו בכלין עניינים עידן ועידנים, הזמין אותה לבוא
ולגאול אותה משיממונה, וכשהדרוד, אשר שמר על השממה
כמעט אלף ותשע מאות שנה, גורר כי עז לא יצמח בה,
מעינות לא יפרו את אדמתה, דפק בפתח הרעה, לא מיהריה
הרעה — אנו היהודים הדתיים — לרדת ממשכבה לפתוח
לדודה. אילו היו לנו בארץ-ישראל ישובים צפופים לאורך כל
הארץ, מאיית עד דן, היה מצבנו שונה לגמריו.

נודה על האמת בפומבי וגילוי-לב: קובללים אנו על מנהיגים
יהודים בישראל בשל יחסם לערכי מסורת ושמירת הדת.
הטענות צודקות הן; יש לנו האשמות רציניות נגד מנהיגיה
החילוניים של ארץ-ישראל. ברם, האם רק הם אשימים,
وانחנו נקיים וטהורים כמלacci השרת? הנחה כזאת אין לה
כל יסוד! יכולם היינו להרחיב את השפעתנו על עיזוב
דמותו הרוחנית של היישוב, אילו מהרנו להתעורר מתחנותנו
ולרדת לפתח את הדלת לדוד הדפק. חוששנו, שאנו
היהודים החדרדים ש��ועים עוד ביום בתורמתה נעימה....".

(קול זוזי דופק, עמ' 29)

וכך ממשיך רבנו, בגילוי לב נדייר מסוגו ובראייה- למרחוק מפוכחת עד להפליא,
לפרוט את מחדלי היהדות הנאמנה ביחסה הקרייד והמאופק למתරחש
באرض-ישראל, ומסקנתו הברורה כי אין אנו יכולים לדרש ולתבעו מאחרים
כאשר אנו לא עשינו די. כן מעורר רבנו את יהדות הגולה להרים תרומה
הכפית ולתמוך המפעלים הציוניים דתיים, על מנת שאלה יוכל לשוגש ולתת
את הטון הנכון בארץ-ישראל.

בדרשו הגדולה מבחן רבנו בין מה שקורא הוא "ברית הגורל" ל"ברית הייעוד". ברית הגורל היא המציגות הישראלית הקבועה והטבועה באישיות היהודי, שאינה מותנית ולאינה תלואה בשום מעשה שיעשה ("הסגולה", כפי לשון מרן הרב קוק זצ"ל באגרת התקנ"ה), והיא משתפת את כל מי שבשם ישראל מכונה בגורל אחד, קיום הכרחי. לעומת זאת, ברית הייעוד היא ההכרה ביעודו של האדם והאומה, "הידמות האדם לבוראו על ידי התועלות על-עצמיות", כך בחוי הכלל כמו בפרט, קיום מרצון ("הבחירה"), לפי לשון מרן הרב קוק זצ"ל כנ"ל). מתוך ניתוח עמוק של שני מושגי יסוד אלה, בא רבנו לברר את השאלה הרכבתה: מה צריך להיות יחסה של תנועת שיבת ציון הדתית לציווית החילונית?

בדבורי מבאר את כשלון תנועת הציונות החילונית במה שחויבה לשנות את "ברית הגורל", ולתת צורה אחרת ל"יהודי החדש", ובכך לנסות להשתחרר מגזירת "עם לבבד ישבון". אולם, דבר לא יזoor, "ברית הגורל" נצחית, והיהודי יהיה אשר יהיה, ירגיש את העוינות והמשטמה אשר על כrhoו יציבו בוודד ומונודה משפחתי העמים, זהו גורלו של היהודי. מרגע שתבין התנועה החילונית כי חiybat היא לקחת את גורלה בידיה ולקיים את יudeה, "ישובן ישראל בטח בדד עין יעקב", בידיות שאין בה רגש נחיתות הרסניות המבטאים שלילה עצמית, אלא בידיות המUIDה על גדולה, טהרה וקדושה, המבטאת את יהודו של עם עולם זה, רק אז תוצאה לפועל את תכלית הקמת מדינת ישראל.

האנטישמיות, שבכל דור ודור הוכיחה ליהודי הנרדף כי בן עם נבחר הוא, וכי אלה שנאיו וMbpsiy נפשו, פועלים מתוף דחף פנימי מטורף המתנגד לקיים הקדושה עלי-אדמות, גם היא ביחס אומות העולם לממדינת היהודים החדשה, שמשה לרבנו הוכחה מוחצת כי במדינת ישראל שוכן אותו שרש נצחי אשר אמרו גוים לכט ונכחידם מגו ולא יצדר שם ישראל עוד:

"כשאנו רואים כיצד כל שונאי האומה ריכזו את חממתם ואת

זעם על מדינת ישראל, שנעשתה מטרה לחיציהם ועלילותיהם... הרי שאין לך סימן טוב מזה, כי המדינה היא בעלת כוחות סמליים גדולים, ושהינה, למרות שכבה אבק החולין המבוסה אותה, בעלת קדרושה פנימית הנובעת מקדושת הנצח של הכנסת ישראל".

(חמש דרישות נム' 110)

ונסיים בדברים שפרנס רבנו, מהם עולה יחסו המיעוד לארץ-ישראל ומדינת ישראל, כאשר קשר הקדושה קשור בין שני מושגים אלה:

"מעתה הגיע עצמן, האם יאמר אדם שמשחר ילדותו קלטו אוניו מלות פלאים כאלו, ושמירם עמדו על דעתו רחפה נגר עינוי דמות אם ענoga — השכינה התועה בין הרי יהודה השוממים ומקצתת את בניה שגלו ממנה — כי תקומהה המדינה ע"י בניים-בונים השבים אל חיק אם תוצאה את הארץ מקדושתה?! שאל נא: קלגי רומה לא הפigo את כבודה ותפארתה של ציון, ולמרות העובדה כי ירשה לגינויו עדין ועדנים ויבלעה עובדי כוכבים, קדרושתה בתוקפה עמדה — ופלא לידת המדינה הסיר את כתר הקדושה מעל ראשה? אמם הרבה מבניה-בוניה טוענים ותוועים, לפי עניות דעתך, בהשקיותיהם וודעותיהם על דבר ייעודו הרוחני של עם ישראל — ברם הפרחת הקדושה, שלא הוטעה על ידי צר אויב, עקב התנהלות בניים בארץ אבות — מאן דבר שמייה? שום קיטרוג לא ינתק את כלל ישראל מהתקשרותו וזיקתו אל המדינה במתנהה ה'. העם יודע, כי אין תפארתה המתמידה של המדינה נפגמת על ידי טעויותיו של גוף פוליטי המושל בה לפי שעיה. מצד שני, הנהגה רוחנית לא נמסרה לשלייטים מדיניים; רב להם בכתר מדיניות. במקצוע זה זכויותיהם גודלות ומזהירות. אבל כתר כהונה רוחנית מוכן לאחרים..."

בשם שאני מבديل בין מדינה לממשלה, בין קודש לחול, אך
אני מבחין בין מדינה הרפואת קדושת הארץ לכוננת ישראל
בדמותה המקורית, בהתייחדותה עם אלקי ישראל והזהותה
עם תורה הנצח, **כבין קודש לקודש**."

מן הגאון רבי שאול ישראלי זצ"ל

**ראש ישיבת "מרכז הרב" וחבר בית הדין הגדול
מחבר שו"ת "עמוד הימני" ועוד**

תולדות רבינו

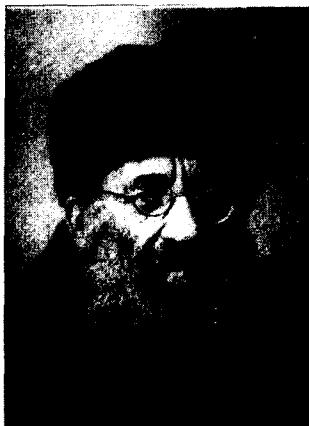


הגאון רבי שאול ישראלי זצ"ל נולד בעיר סלוצק בכ"ה בתמוז התרטס"ט לאביו הגאון רבי בנימין איזראעליט זצ"ל ולאמו הרבנית מרת חוה לבית יברוב ע"ה. בצעירותו למד בעיר קזידנוב שם פעל אביו הגאון לקומם את הריסות הקהילה מחורבנה. לימים הלשינו על אביו של רבינו כי מרביב' תורה הוא ברבים, והשלטונות הסובייטים הרשעים הגלחו לסייע ושם נפטר, ה"ד. גם אמו הרבנית נרצה ע"י הנאצים ימ"ש.

מגיל צעיר מעד חשקה נפשו של רבינו בתורה, ולמרות הסיכון הגדול שהיה כרוך בלימוד התורה תחת שלטון הסובייטים, דבק והתמיד בה. בילדותו למד בתלמוד-תורה ובישיבה הקטנה שבעיר סלוצק, שנוהלו בהנחיית הגאון רבי יצחק אל אברמסקי זצ"ל. בעבר שנים מספר סגרו השלטונות את התלמוד-תורה והישיבה ורבינו הוכרח לגלות למינסק, שם למד בישיבת הגאון הצדיק רבי יהושע'לי צימבליסט זצ"ל.

בשנת תר"צ הגיע הרב ישראלי למסקנה כי חייב הוא לצאת את רוסיה ויהי מה. תחילתה ניסת את הדרך "החוקית" כאשר נסע למוסקבה ושם ביקש אשורת יציאה, אך בקשתו נתקלה בסירוב מוחלט. אז החליט רבינו להבריח את הגבול, כאשר

מצטרפים אליו שני בחרים שהכיר במוסקבה: הגאון רב' דוד סאלמן (סלומון) צצ"ל — לימים רבו של כפר אברהם, והגאון רב' אברהם שדמי צצ"ל — לימי', חתנו של מרכן הגרי"מ חרל"פ צצ"ל. הברחתה הגובל כרוכה הייתה בסכנת נפשות ממשית, דין הנטפס היה מות מיידי, ולכן פנו השלשה לרבה של מוסקבה, הגאון



הגאון ר' קלמן

רב' יעקב קלעמעס צצ"ל (לימים חבר במעטצת הרבנות הראשית), להתייעץ עמו על החלטתם. הרוב קלעמעס צצ"ל שהתקשה להחליט בשאלת מה גורליות, החליט לעזוב גורל הגרא"א כדי להכריע בשאלת. הפסוק שעלה בגורל היה: "פנו וסעו לכם ובאו הר האמור ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגadol נהר פרת" (דברים א', ח') — ומפליא הדבר, שכן הנהר המפריד בין רוסיה לפולין, שאותו היו צריים לחצות בבריחתם, נקרא עד היום "פרות"!

בליל חורף קר ומושלג, בכ"ג שבט תרצ"ג, לאחר הרפקאות שונות, חצת השלשה את הגבול על נהר "פרות" הקפוא, כשהם עטופים בסדין'ים לבנים וספר תורה בידייהם. למרבה הצער נטאשו השלשה על-ידי שוטרים פולניים ונכלאו בעיר בורשטיישוב, ואלה הודיעו לשלהי כי בכוונתם להחזירם לרוסיה. סיכוי אחד היה לשלהše על מנת להנצל, והוא — השגת סרטיפיקטים (אשרות עליה) מארץ ישראל, אך הפולנים ירשו להם המשיך במסעם. וכך פנה רבינו בשם כל השלשה למרכן הראי"ה קוק צצ"ל כאשר שוטח הוא את תחינתו במכתבו שימהר להצלם מגזר דין מות ודאי באמ' יוחזרו לרוסיה. בקשת השלשה הגיעה למרכן הראי"ה קוק צצ"ל ביום הפורים בעיצומה של קריית המגילה. מרכן ר' צצ"ל חלץ את תפilio' במקום והפסיק את קריית המגילה ובמהירות הלך לבית הנציב-העלון שם לא נח ולא שקט עד אשר השיג שלוש אישרות עברו השלשה, עד חזר לקריית המגילה ולשאר מצוות היום. מפלאי ההשגחה — מרכן הראי"ה

צ"ל הצל את תלמידו — הוא רבינו, אשר לימים ישב על כסאו בראשות הישיבה המרכזית העולמית והיה מעמודי התווור של הרבנות שהקימים בארץ ישראל.

עד שהתארכנו השלשה לעלייה ארוכה, פנה רבינו למדוד בישיבת מיר ושם הושפע והתרשם עמוקות מהmagich הנודע הגאון רבי ירוחם ליבוביץ' צ"ל. כאשר נפרד רבינו מהגאון רבי ירוחם, ביקשו לדרכו בשלום מרכז הרב קוק צ"ל ולומר לו כי: "קנאה גדולה אני מקנא בו על פעולתו למען רבני רוסיה" (על פעילות מרכז הראי) ה'צ"ל ובנו רבינו הרב צבי יהודה צ"ל, עיין בחוברת "ופדו" ה'ישובן" מאת הרב יוסף ברמסון שליט"א).

בתחילת שנות תרצ"ד עלה רבינו ארצה ונכנס למדוד בישיבת "מרכז הרב". תקופה שלימודי בישיבה השפיעה עליו רבות, והיתה בעלת ערך רב לעיצוב דמותו הרבנית. בשנות תרצ"ח נבחר רבינו לכהן כרבו של "כפר הראה", שם שקד על התורה והעבודה כאשר נדרש הוא להתמודד עם שאלות מסובכות וחדשות יחסית הנוגעות בח"ם המתחדשים של העם המתישב בארץ. כך העמיק רבינו במשנת "מצוות התלויות בארץ" והוא לאחד מגדולי הפוסקים מתוך הבנינו והעמקתו בנושא זה. אכן ספרו הראשון — "ארץ חמדה" — היה בנושא זה. רבינו ראה בעולם הרבנות שליחות ומחוייבות לעם ולארץ. ولكن נדרש ביחיד עם עמיתיו הרבנים להקים גופו רבני אשר יתמודד וילבן שאלות הלכתיות הנוגעות בחיי הציבור ועם היישוב בארץ. וכך יזם והקים בשנות תש"ח את "חבר הרבניים של עיד הפועל המזרחי", בו השתתפו גדולי ישראל אשר ישבו על כסא הרבנות בכל יישובי ארץ-ישראל. רבינו נבחר על ידי חברי הרבנים לעוזר את קובץ "התורה והמדינה". בשנות תש"ט נתבקש רבינו על ידי הגאון רבי יהודה הכהן קוק צ"ל, ראש ישיבת "מרכז הרב", לבוא לשאת ולומר את השיעור הכללי בישיבה. רבינו אכן נعتר, וכך במשך ל"ז שנים נשא רבינו את שיעורי היפים והבהירים בישיבה הקדוצה. בשנות תשכ"ה עזב רבינו את הרבנות בכפר הראה אשר נערר הוא לביקשת הגראייה הרצוג צ"ל לבוא ולשרת כדין בבית הדין הגדול לערעוורים — דבר נדיר, שכן רבינו לא שימש קודם כדין בבית דין מחוזי, הlixir רגיל שכדין עובר. עד שנת תש"מ שימש רבינו כדיננות וספריו מלאים מאות פסקי השוניים בכל תחומי החיים. רבינו כתב כמה ספרים גדולים בהלכה: "ארץ חמדה" שני כרכים, "עמוד הימני", "חוות בנימין" ג' כרכים, "משפט שאול", "פרקם במחשבה ישראל", ועוד בדורש ובמחשבה.

בשנת תשמ"ז הוקם כולל "ארץ חמדה", מכון להכשרת ד"נים, ורבינו שימש כנסיאו. מאז פטירת ראש ישיבת 'מרכז הרב', הגאון הרב צבי יהודה הכהן קוק צ"ל, בשנת תשמ"ב, כיהן רビינו ביחד עם עמיתו, מרן הגאון הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא צ"ל, בראשות הישיבה.

ריבינו נודע כאחד המתמידים המופלאים שבדור. כבר בצעירותו, כאשר חגגו לו את הבirth-מצווה, ואביו הזמן את בני העיר להשתתף בקיוש שער ביבתו לרجل המאורע. שאלו האורחים: איה החתן שאל, אז שמו לב שהחתן "נעלם". לאחר חיפוש מדויק, מצאוו מסתתר באחת מפינות הבית ולומד בהחבה. כן ידוע שב倡 הפורים היו תלמידיו מחפשים אותו כדי לכבדו במשלוח מנותיהם, אך רビינו בזקורה של יום, אחר שקיים מצאות הימים, חמק לבית חתנו ושם ישב ולמד מבלי שיפוריעוזו... .

בשנותיו האחרונות של רビינו, עם כל שמחתו על הפרחת שמות הארץ וגדיות היישוב היהודי בארץ ישראל ובמיוחד בחבלי יש"ע, על העליה המבורכת ארצה, ראה בחזרה את הנסיגה שחלה בזיקת העם למורשתו ולארצו. במרץ ובתקיפות עמד בראש חזית הרבניים הקוראים למאבק על שלמות הארץ.

ביום י"ט סיון שנת התשנ"ה נפטר רビינו לח"י העולם הבא. זכוונו תנן עליינו.

יחסו של רビינו לתחיית ישראל בארץ

בדברינו כאן נביא מעט מן המעת מתורותו הענקית של רビינו הנוגעת לחיי מלוכה ועם, שככל כך גידלה וטיפחה והיתה על יד ימינו. כל ספריו של רビינו היו כחלוץ לפני המחנה ב��rmor שאלות עם וארצו, לפרט ולכלל, שכן כל מי לחם ריבינו לצקת תוכן תורני ואמוני למערכות השלטון השונות שבמדינת ישראל. כבר ברבענותו הראשונה נתן את דעתו על בעיות השעה הנוגעות לחיי הכלל והמדינה. רビינו, מתוך בנין אישי וכור היות מעולה, מתוך דביבות ברבו הגדל – מרן הראייה קוק צ"ל, ראה את מכלול הדברים ולא הסתפק בזכותו והסתגרות בחזי הפרט. נפשו ונשפתו של רビינו היו מעולם הבא מן הכלל אל הפרט, מחד רב רבנן, ודין דנחתית לעומקא דדיןא, אך מתוך ראייתו

הרחבה והעמוקה, המשקיפה לטובה על צרכי עמק בית ישראל, וdagah לח'י הכלל ההלכיים ונבניהם במדינה העברית הצעריה. כל אישיותו של רבינו הייתה אחזוה בח'י הכלל והמדינה. ניתן לומר בהחלה שרבינו היה עמוד הימני של מוסד הרבנות התומך את מוסדות השלטון במדינה ונונן תקוות לאחרית טובה.

מתוך ראייה מפוכחת שח'י עם במדינתו מחייבים סדרי שלטון והתנהלות חומרית, מניח רבינו את יסוד השקפתו, כי התורה תרומם ותתן ערך אמיתי לדברים הללו:

"זהב הארץ היה טוב" – שאין תורה כתורת ארץ ישראל (ב"ר ט"ז). עדיפות זו של תורה ארץ ישראל ודאי שאינה מצד שני הנושאים הלימודים שבין תורה ארץ-ישראל לתורת חוץ לארץ, אף לא מבחינת דרכ הילמוד... "על הגאולה" – זה תלמוד ירושלמי, "ועל התמורה" – וזה תלמוד בבלי (זהר חדש רות). הוגדר הבבלי בתורו "תמורה", כי על כן הצליח לחתת תמורה לעם באבדן חייו הנורמליים. תורה חוץ לארץ יצירה תחליף לסמןני הקיום הרגילים של עם... אולם "תמורה" אינה אלא מוצאת לשעת הדחק, על כן לא נוכל להגדירה כ"טוב". ביטוי זה אינו הולם אלא את תורה ארץ-ישראל, זו המוגדרת בתורו "גאולה". גישה זו אינה פוסלת את התכניות של הרופאים הקיימים אצל כל אומה ולשון, היא מחייבת מדינה וצבא ועובדת כפיים ומלאת מחשבת ועובדת אדמה. אולם היא גואלת אותם, היא נותנת להם משמעות אחרת, ועל ידי זה היא הופכת את התכניות הללו עצמן במקום משעדים את האדם לגשמיות, לגורמיים לעליה וחניתת...".

(קדמה ל"ארץ חמזה")

כיצד ראה ובניו את השתלשלות הדברים והמאורעות בדורנו, והיחס הנכוּן אשר צריך להיות מצד עולם הרבנות, במאמר מופלא "הדרך והמעשה" אשר נשוא רבינו לפני "חבר הרבניים", שوطה את משנתו:

"בקשיים רבים עמד הרב זצ"ל (מן הראייה הקוק זצ"ל – י.ד) על משמרות הקודש. הוא קיבל בליסטראות מימין ומשמאלי, אולם לא נרתע. ואחת היצירות שלו הייתה הרבנות בארץ ישראל. זהה רבנות ההלכה עם היישוב, המברכת על המעשה אשר נעשה, אבל משתדרלת כי בתוך המעשה לא תשכח "הדרך אשר תלכו בה". זו הרבנות אשר שמחה על כל כפר אשר נוסד, על כל מוסד אשר הוקם, על כל עליה אשר בא לארץ. זו הרבנות אשר מתירה להתפלל עם העבריים, וב└בד שיתפללו..."

והנגישים עלו על המעשים, הם בוצבעו מתוך המעשים והגדילו עליהם. אלה שהסתיגו בתחילת הצערים של ההתיישבות בארץ מבחינה ריאלית ודאי צדקו, מבחינה מציאותית היה כל זה חזון בלתי מתקבל על הדעת. מי חזה את הצהרת בלט/or? אולם היה קמה ונחיתה. מי חזה את ההתקפות שאחר כך, היה זמן שראו כאידיאל הקמתה של מדינה דו-לאומית, והיה זמן ונחוץ בהצעת החלוקה שהפרישה ליהודים כגרוגרת דרבי צדוק, והוא שמחים לקבל מאה אלף סטטיפיקטים. אולם ההשגחה העמידה אותנו לפני חוסר ברירה, והוא מוכרים להקים מדינה, והוכרכו להלחם וקבלו את הנגב. ושוב הוכרכו להלחם – זו מלחמת ששת הימים – והרעדנו על הגבולות הנוכחים...

התפקיד הוא לעודד את המעשה, ועם זאת לדגיש את הסיעתא דשמיा המותנית בו מתוך ההנחה, שם "זה" לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו" (תהלים קכז, א").

(הרבנות והמדינה עט' 104)

הוא התווה וסימן את הדרך לרבני ישראל, כיצד להיות קשורים לחיי הציבור, ולהשיקף על כל מאורע מתחן נקודת מבט תורנית למדנית ומעמיקה:

"אור וחושך, יום ולילה, משמשים בערבוביה. ותפקיד הרבנות בישראל כיום הוא הרבה יותר קשה והרבה יותר אחראי מאשר היה בஸך דורי הדורות, כאשר הציבור היהודי ראה באופן טבעי את הרבניים כמניגיו, ובאופן טבעי היה נשמע אליהם וכל מוצא שפתייהם היה קודש... גם ביום, בזמן שאנו נאבקים על שמירת צביונה של מדינת ישראל, בזמן שאנו צריכים להאבק קשות לשמירה על אותם ערכים מקודשים אשר כל שבטי ישראל לפולגותיהם הצלicho לשמור בארץות הגללה והביאו אותן הנה... אין לנו רשיון להתבודד. אין לנו רשיון לדבר ה' לציבור הרחב. מצוים לנו ללמד את לשוננו לשון למידים בכדי שנדע לדבר עם אויבים בשער. כל רב ורב במקומו ובעדתו מצווה הוא להדריך ולענוט על כל אותן שאלות שמתעוררויות ולאו-דוקא בשטח ההלכה, אם כי כמובן בראש ובראשונה בשטח ההלכה".

(הרבות והמדינה עמ' 63)

גם את הקשיים וההמורות רואה רבינו נכוחה ואינו מעלים עין מהם, אך הקו המנחה כי האור ינצח ויגרש את החושך, וקמעא קמעא גאולתן של ישראל:

"וגם ביום מרובים הלבטים, וגם אם קשה המאבק, אין זה מזעزع כמלוא נימה בתוכן ההכרה היסודית, כי אכן חבלי גאולה לפנינו, כי עיקבתא דמשיחא הэн, ובעיקבתא דמשיחא אנחנו חיים, ואכן זוחי אתחלתא דגאולה. ההיפך הוא הנכון. אדרבה, היא הנותנת, מכיוון שיש כאן תחיתת ישראל, ומכיון שאנו לנו עדים לסתופה זאת אשר לא הייתה מעודה, בשאנחנו

עדים לחזרת ישראל למקוםם, מותך זה ועל סמך זה מהטעוריות הכוחות המנוגדים של הטומאה. כי זה לעומת זה ברא אלקים, ובזמן שמתגבר סיטרא דקדושה, רוצח גם הסיטרא אחרא להתגבר בנגדו. בזמן שייעקב אבינו היה צרייך לחזור לארץ ישראל, אז בא שריו של עשו להאבק אותו. ובזמן ישישראל עמדו לפני מתן תורה, אז הייתה מלחתת עמלק. אכן טبعי הוא הדבר, בזמן שהקדושה מתעוררת, בזמן שמתעוררים כוחות התחייה היישראליים, בזמן שהעם כולו חוזר לעצמיות, בזמן שעור ובשר קורמים על העצמות היישות הלאה, בזמן שעומד בסימן של הנה הנה תבואה הרוח האלקית לפוח בעצמות היישות וגוף זהה אשר קرم עור ובשר מלמעלה, טبعי הדבר שיבוא וייה מאבק.

כל אחד ואחד צרייך להבין את העניין, ולא להרטע ולא להתייאש. את זה לימדר אותנו ממן הרב קוק זצ"ל, את זה מלמדת אותנו הרבנות הראשית לישראל, וזה תוכנה של העבודה של הרבנות כמוסד, ושל כל רב ורב במקומו, להרביין את ההכרה הזאת בין העיבור היהודי שומר התורה. לא להרטע מפני המאבק הזה... ויסוד האמת ודאי וודאי שניצח".

(הרבות והמדינה עמ' 65)

בספר "הרבות והמדינה" אשר ממנו הבינו את הציטוט לעיל, מובאים פרקים מפלאים ומאיפים בסגנון ועומקם, וرأיתו הרחבת והכולת של רבינו. בספר זה באה לידי ביטוי משנתו הסודורה של רבינו בכל ענייני הרבנות והמדינה, מהפרט לכל ומהכלל לפרט. רבינו שנייהן בסגולה נדירה של כושר התבונאות והבעת מחשבותיו הנائلות בשפה ברורה ובהירה ויפה להפליא, היה מקסים את שומיעו, ולכל זכורים לטובה דרישותיו העשירות והגדימות ביופיין בעצרות "יום ירושלים" שנערךו בישיבת מרכז-הרב.

כל דרשת וכל מאמר של רבינו מתובל בהתייחסות عمוקה לענייני השעה הנצח והכלל. כל צולו של רבינו היה ספוג בתורת ארץ-ישראל המכוננת את העם היושב בציון לחיות חי עם מלאים, חי גואלים, עשירים בתוכן וברוח, היונקים ממעיןנות הנצח של עם ישראל. את יחסו העמוק למולדת ישראל ויום העצמאות כי יום שמחה לישראל ביטא רבינו בבירור הלכתי בספרו, ובו קובע בנחרצות כי יום גדול הוא זה, ואי-אפשר לעמוד בשווין נפש כלפי מאורעות גדולים כאלה בחיה עמנו:

"מעתה צא וראה מה גדול יום הכרזת המדינה לישראל.
לעתים קרובות שומעים אנו עוררים ואומרים מה יום
מיומיים. ואף אם קרה נס לישראל בעמדו מול אויבים בשער,
לא יום זה הוא שגרם, ואדרבא, ביום זה פלשו כוחות האויב
לאرض וללא ה' שהיה לנו כי אז היה ח"ז יום זה יום צרה
ומצוקה. ועל כן אין לדעתם לציין יום זה כיום נס.

אר על פי האמור, יש להוכיח עד כמה אין טענתם טעונה, ועוד
כמה יום זה הוא עיקר. כי על ידי שעשינו מעשה ביום זה
והפכנו את החלטת האו"ם לעובדה מוחלטת מבחינת הדין
ובכן", בזה הוא שפקע כח השבואה "שלא יعلו בחומה"
שרדפה אחרינו וכבללה את ידינו בכל ימי הגולה. בזה עשינו
לעם בן-חוריין, אשר הזכות והמצווה עליו לעמוד על נפשו נגד
אויבו ולהגן על זכותו להיות בארץ זו. ואילולא יום זה,
גם החלטת האו"ם עמדה להחבטל כידוע, ובכלעמת שבאה כן
היתה חוזרת ללא כל תוצאה.

נמצא שיום זה ומעשה זה של הכרזה החזירו לנו חלק עיקרי
של זכויותינו וביטלו מאיתנו את הגלות בתור גזירה שאין
להמלט ממנה. ומיהו זה אשר ישאר עיוור וחרש מבלי לדראות
ומבלתי לשם גודל הנס שעשה ה' אתנו בזה...

(ארץ חמדה ספר א' שער א' סימן 1)

מתוך קיצור דברים אלה שהבאו מדברי רבינו, בא רביינו ותמה תמייה רבתי על אלה ממחנה היראים העומדים מן הצד ומביתם באדישות ואף בהסתיגות על המתרחש כאן במדינתנו:

„לא אוכל להתפרק מלחותר ולהביע חמיה על שחקן משולמי אמוניים – היהודים נאמנה כי כל מאורעות הארץ הפרטיו צפויים ומושגים, ודבר שאין צרייך לומר שככל מה שקרה לכל ישראל צפוי ומושג – שמתעלמים מגודל הנס שקרה לנו עם הכרזת המדינה, שבו ביום נפטרנו מפחד השבועות שרדף אותנו כל ימי הגלות מבלי יכולת להמשיכו ארנו מהם.

והרי זה, במידה מסוימת, דומה ליום חמישה עשר באב שבו כלו מתי מדבר, וניתן הדיבור לעלות לארץ אחרי שמרק חטא המרגלים, עליו אמרו חכמים (תענית ל, ב) שלא היו כמוותו ימים טובים לישראל, והרי דורנו זכה למה שלא זכו דורות רבים אשר ציפו ליום זה.

שמעו יאמרו, אבל עדין לא הגענו לגאותה שלימה – אך למה תקתן בעינינו היושעה פורתא גם אם עינינו נשואות לישועה מלאה? ומה נהיה כפוי טובה מל��היר בחסד אשר נתגלה علينا? הרי רק על ידי הودאה לנוthen הטוב נפתחים שערי רחמים וחסד להוסיפ ולהוריק علينا שפע ברכה והצלחה.

ולענ"ד, אין זה אלא עצת השטן להמעיט בעינינו את מתנת אלקים, ולתרץ לעצמנו באמצעותות שונות, אף על פי שככל עין תבחן עד כמה אין עומדות בפני ההגון“.

(חוות בנימין סימן י"ג)

רבינו אימץ וחיזק את תקנות גאוני ארץ-ישראל אשר תקנו לומר את ההלל ביום העצמאות, להודות להשי"ת על חסדיו הגדולים עמו, בספריו ובמאמריו

השונים ביסס תקנה זו הילכה למעשה. בקונטרס מיוחד בירך ריבינו את חובת ההודאה ביום ירושלים, כ"ח באיר, וקבע כי יש לומר את הילל ביום זה בברכה.



בגילה וברעדה אנו נכנסים ליום הזה, יום העצמאות למדינת ישראל – "במקום גילה שם תהא רעה" (ברכות ל, ב).

בגילה – שرك עם אשר אלףים שנה היה מושל אפרשות לחוג يوم מעין זה יכול לחוש אותו; וברעדה – בהעלותנו על לב כמה דורות צמאי פרות וחולמי גואלה לא זכו לו.

בגילה – בהרגישנו כמה מכשולים וכמה מפיעים עמדו לנו בדרכנו, בידענו מה מרובים היו שונאיםו משך שנות הגלות אשר דימו שהנה הנה הם מצליחים להשמיד שם ושארית לישראל ולא עלתה בידם; וברעדה – בידענו מה רבים הם אויבינו אשר סבב שטו לנו, ואשר עד היום מתנחמים علينا להחוינו אחר ולחחיקנו מנהלת אבותינו.

בגילה – כי זכינו לעצמאות מדינית; וברעדה – כי עדין לא זכינו לעצמאות רוחנית. כי עדין מוצאים עניין בתרבויות נכרים, כי עדין עומדת על הפרק שאלת מיهو היהודי, כי עדין נמצאים בתוכנו מתרחרים הדורשים בשבח נושא תערבות; ברעדה – כי יש התולמים זאת בחכמתנו המדינית, בעליונות הטכנית. וכי, מאידך גיסא, עדין נמצאים בתוכנו כאלה אשר לבם סתום מהכרת הנס ודורשים אותו לגנאי במעשה שטן ("ענני שלא יאמרו מעשי כשבים" – ברכות ו, ב').

יותר ויותר שאנו מתרחקים מאותו יום גורלי בו הכרזנו על הקמת המדינה נוכחים אנו לדעת מה גדול היה היום הזה,

אתחלתא היא

מה גדול היה הנס אשר קרה לנו באותה שעה, שלא החמצענו, ועמד בנו העוז להזכיר על העצמות בהסתמת המעיצמות, אשר למרות השנאה אשר רחשו ורוחשים לנו, הסתנוורו והציבו עבורנו...

וכל מה שאנו רועדים יותר למחיר ששילמנו ועודנו משלמים עבור עצמותנו, יותר וייתר גדלה הגללה, גדול בעינינו ערך ההישג אשר השגנו בהרגינו כי כל כלי יוצר לא צולח עליינו".

(*"זה היום עשה ה'" נט' סג'*)

מרן הגאון רבי אברהם אלקנה כהנא-שפירא זצ"ל

**הרבה הראשי לישראל וראש ישיבת "מרכז הרב"
מחבר "מנחת אברהם" ועוד**

תולדות רבינו



רבינו הגאון רבי אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל נולד בירושלים ביום כ"ד באיר שנת התרע"ד, לאביו הגאון הצדיק רבי שלמה זלמן זצ"ל ולאמו הרבנית מרת הענאה ריזיל ע"ה. דור שביעי לתלמידי הגרא"א היה רבינו ירושלים בקדושתו ותפארתה הייתה טבועה בדמותו. הוא חי ונשם את אורתodoxy העליון של ירושלים בהכирו את חכמי התורה וגודליה. רבינו היה שריד אחרון של גודלי ירושלים וכל ימיו דיבר בעגוע רב על ימים אלו במחיצת ענק הרוח שחלפו.

בילדותו למד רבינו בתלמוד תורה "עץ חיים" והעד רבינו כי בטבעו היה ביישן ולא פצה פה ב"חידר" עד שהמלמד הוכיח אותו ואז החל לדבר. לאחר לימודיו ב"עץ חיים" עבר ללימוד בישיבת חברון בראשות הגאון רבי משה מרדיכי אפשטיין זצ"ל והגאון רבי יצחק אל סרנא זצ"ל, שם נתרפסם כעילי וחדשן ושקדן נפלא. עוד בבחורותיו כשההתמיד וشكע בלימודיו, החל להתכתב עם גדולי הדור שנשתוממו למראה כתביו של הגאון הצער הזה. הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל התכתב ארוכות עם רבינו ואף צירף קונטרס ארוך של רבינו לספרו הגדול "בן האזל" — מעשה נדיר במינוחך, שכן רבינו צער לימים היה ועדין לא נשא

אהה. כך גם הגאון "החזון איש" צ"ל עמד על תכונותיו המיעילות ועמקותנו הנפלאה בלימוד והшиб לרביינו ארוכות במכתבים. מפ' יודיע דבר שמענו כי הגאון החזון איש התבטה ואמר ש"גדול הדור הבא הוא ר'ב אברום שפירא מירושלים!". כן התכתב גם עם מרן הראשון לציון הגאון רבי בן-צ'ון מאיר חי עוזיאל צ"ל במכתבי הלכה עמוקים. כמו כן היו קשרים מיוחדים לרביינו עם הגאון רבי ראובן טרוף צ"ל, עם רבה של ירושלים, הגאון רבי צבי פסח פראנק צ"ל, הגראי"ז צ"ל מבрисק, והגאון רבי דובער ווינפלד צ"ל מטשין.

עוד בצעירותו החל לפרסם מאמרים רבים בנושאים תורניים, לימים כונסו בתוך שני חלקים ספרו "מנחת אברהם". פסקי הדין בשלושים שנוטוי בבתי הדין נודעו והוא לשם דבר במקורותם והגינום הצרוף. משומן גדלותו בתורה והיותו תלמיד חכם מובהק בכל חדרי התורה, נבחר כבר לפני ששים שנה לחבר במחלחת החוקיקה שבמכוון 'הרי פישל' ואחר כך מבקר ראשי של 'אוצר הפוסקים'.

בשנת תש"ג נשא לאשה את ב"ג הרבנית פנינה שתחהיה, אחותו של הגאון הצעוע רבי שלום נתן רענן צ"ל, חתן של מרן הראוי ה קוק צ"ל ומנהלה של ישיבת "מרכז-הרבע". לאחר שנה, שנת תש"ד, הגיע לרביינו לישיבת "מרכז הרבע" והחל למסור בה שיעורים. שעוריו של רביינו היו עמוקים בהגינון ובסברא, וריתה דאווריתא שרהה בשיעורי להתלהבות ובכבוד תורה כראוי.

בשנת תשט"ז נתמנה לרביינו לדין בבית הדין הרבני בירושלים על-ידי מרן הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי הרץוג צ"ל ומשנת תשל"א שימש כאב"ד. בשנת תשל"ד נבחר לדין בבית-הדין הגדול ובשנת תש"ט נבחר לחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל.

גדלותו בתורה של רביינו יחד עם מידותיו התתרומות, היו הכנה וקרקע פוריה להבחרו לתפקיד "ראש רבני ישראל". בעוד שרביינו ניסה ופעלה בכל כוחו להאריך את תקופת כהונתם של הרבנים הראשיים הגאוניים: הרב עובדיה יוסף שליט"א והרב שלמה גורן צ"ל, היו אלה ששמו עיניהם על רביינו וייעדוו לתפקיד הגדל זהה. וכן נבחר עם עמיתו, יבלח"ט, מרן הראשון לציון הגאון רבי מרדכי אליהו שליט"א, ויחד הנהיגו את הרבנות הראשית בהרמונייה מופלאה שגרמה לקידוש שם-שמים ברבים.

יחד עם עבודתו הרבנית לא שכח ולא זנחה את תמצית ואהבת חייו: הישיבה. למללה מחמישים שנה העמיד תלמידים למאות ואלפים. אהבת תלמידיו אותו הייתה בלי גבול. חביבותו ומוסירותו לכל תלמיד, כאשר דלטו פתוחה בכל עת ובכל שעה להתייעצות ודיבור בלמידה, שאלות בהלכה, בהשכפה, ובעניןיהם שונים ומשונים, עם סבלנות אין קץ (לבד מיום ג' שאז רבינו הכנין את שיעורו ואי-אפשר היה כמעט לשוחח עמו). וمعدות אישית אפשר שפעם אחת נכנסתי אצל רבינו ביום ג' לחדרו הפנימי שם היה מכין את שיעורו להתייעצות דחופה בעניין כללי, ורבינו הקשיב וענה בסבלנות, אך משהתארכו הדברים היצץ בשעון נאנח והפטיר: אווי הזמן... איז ידעתי שעלי לעוזב). שיחה עם רבינו הייתה תעוגת שמיימי, בלימוד, באגדה ובעניןיהם כללים. רבינו ידע לשלב בכל דבריו מעשים מגדולי הדור מכל התקופות, ורבינו היה "ספר" בחסיד עליון. הוא ידע להעיר את הרשמי והנקודה (הפוינטה) המרכזית שבכל סיפור, ואי-אפשר היה שלא להתפעל אף משיחת חולין שלו שהיתה צריכה תלמוד גדול.

רבינו הייתה רבתם ואביהם של אלף תלמידים, ראה לנגד עיניו את שליחותה העיקרית של הישיבה בריבוץ תורה בכל מרחב ארץ-ישראל, ומתחו קמו ונתייסדו מוסדות תורה בכל רחבי ארץ-ישראל. רבינו המשיך את מפעל האדריכל של רבינו הרב צבי יהודה הכהן קוק צצ"ל והוא ניצח על המהפקה הרוחנית ההולכת ומתממשת לעינינו ביסוד ישיבות וכוללים מקראית-שמעונה ועד לאילת. מאות אלפיים באו עמו בהתייעצויות בדבר הקמת ישיבות, תלמודי-תורה, אולפנות ובתי ספר שונים. עצתו הייתה אמונה כאשר עקרון אחד היה מנהגו "יגדל תורה ויאדר".

פקחותו וחכמו המיחודת של רבינו הייתה בה חד-בדרא, הביאו דברים מכל החוגים ושכבות הציבור לבוא ולהתייעץ עמו, וכך אמר לי ת"ח אחד מגדולי הדור: לא ראיתי מעוד איש פיקח וחכם יותר ממנו. עוד תוכנה אחת בולטת הייתה באישיותו של רבינו: השמחה. תורתו הייתה שמחה, עצתו הייתה שמחה, משאו ומתנו היה שמח, מצוותיו היו שמחות, כל מי ששוחח עם רבינו נדבק בשמחתו המיחודת, ושמחו היה מתוֹרַח חיוניות של תורה, מתוֹרַח אש קודש שבערה בעצמותיו, שהכל ראה בזריזותו המופלאה בכל עניין דבר, בתורה ועובדיה. גAMILות חסדים שבגופו, כל قولו היה אש קודש, רץ שיש ושמח לעשות רצון קונו.

ובלי ספק, ממשיא נסalking לשינה של מעלה ביום א' דסוכות, שבו מצוות "ושמחת בחגך", כי רבינו לא השבית שמחת אדם בחיו אף לא במותו.

הרביה יש לכתוב על אישיות ענקית זו: תורה, מידותי, עצותיו, הנוגותיו, אשר כל תלמיד ראה רק טفح והוא נדמה לו כי רבינו גולם היה בטפחו, עם הזמן הולכת ועולה דמותו המזהירה בכל קומתה ובנין עצום עולה ומזכיר של ענק רוח ואיש מידות משריד הדורות הקודמים.

רבינו נפטר לח"י העולם הבא בא' חג הסוכות, ט"ו תשרי התשס"ח. בהלוויתו שנערכה למחരת ביום שישי, השתתפו רabbות מכל רחבי הארץ שבאו לחלוק כבוד לרבים אהובם שנטמן בהר הזיתים בסמוך לקבר ראשי הישיבה: מרן הראי"ה קוק צצ"ל ומרן הרצ"ה קוק צצ"ל. זכאותו תגן علينا.

יחסו של רבינו לתחיה הלאומית ולהקמת המדינה

כשזכיתי והבאתי לפניו רבינו ראש הישיבה צ"ל את החלק הראשון של ספרנו זה "ATCHALTA HAYA", בישבי עמו ורבינו מדף בספר, שאלני לפתע: מה החידוש בספר? וכי היה אחד מגדולי ישראל האmittiyim שהתנגד למדינה?

השבתי לר宾נו: הרי האדמו"ר מסאטמר מתנגד?

השיבני רבינו: סאטמר זה עניין וחשובן אחר, הם התנגדו גם לעליה ולישוב הארץ. אך מגדולי ישראל שכאן מי יתנגד, הרי כל מי שיש לו שכל בראשו מעדייף ש"חיימק'ה" מהקיובן ישמור עליו ולא איזה גוי ערל?

שאלתי את רבינו: והרי אומרם שהחזון-איש התנגד להקמת המדינה?

השיב רבינו: איןני מאמין בסיפורים האלה, יש הרבה זיופים, ואי אפשר להאמין למי שיש לו שכל בראשו יתנגד להקמת המדינה* (בעניין ההתנגדות לציווית

* רבינו בפקחותו ובשכלו הבHIR הבין כך בפשטות, ודעתו דעת תורה זכה וצלולה, שכן למרות כל השמויות והסיפורים למיניהם, ישנן סתירות ורכות, שפעם אמרו שהగור"ז מביריסק התנגד לארץ המדינה, ואחרים אמרו שאמר שהחיה זה חיווך מהשמות וכו', וכן על החזו"א אמרו לכאנן

רבי אברהם אלקנה כהנא-שפירא

אמר לי רביינו כי זה החבון אחר שכן שם הייתה תנואה חילונית עם אידאולוגיה
חילונית והרבה סכנות...).

אחר כך הסבירתי לרביינו שיש הרבה זיופים והטעיות תלמידים כאשר מספרים
לهم על גודלי ישראל שהתנגדו לביקול למדינה, וכך גדלים הצעירים בשנאה
ארסית אל הצבוד שלנו. או אז הסכים רביינו שחייב לפרסם ולהודיע ברבים
מי תמרק ומה אמרו.

הסבירי זה שנטקלבל על דעתו הגדולה של רביינו, ראיתו אח"כ כמה וכמה
פעמים בדברי רביינו עצמו, שחרד מפני השתלוות דיעות – שבhem שנאה
ארסית למדינה ותומכיה – על בני התורה הצעירים והתמים. רביינו הבין יפה
לרווחם של בני התורה הנבוכים, אך בשום פנים ואופן לא קיבל את
השתלחות והתרת רשות הפה לעוגן ולbezot את מי שאינו חשוב בדעותם. הוא
ראה ב�单ה זו את ההשחתה היסודית של בן-תורה, את ההרס ההולך ומתעצם
בקרב היישוב, שמהז בואו למחוקות וריבים פנימיים והרס עולם התורה,
ורביינו חכם עדיף מנביא היה*.

ולכאן, אבל דעת רביינו מכרעה את כולם, שכן אי-אפשר להאמין שבבעל שכל נורמלי יתנגד
למקום המדינה....

* בשל חשיבות העניין נעהק מדבריו של רביינו לתלמיד נבוֹן אחד שהתרשם בשאלות נגר רביינו
ורוביינו ענהו כמיידתו: "כל דבריך במכח מאשרים לי אישית על מידת נוראה של החדרת
שנאה ללבבות של בחורים תמים כמוך. ידוע לי על מקרים מהღלים של דיברות שקר וכאיולו
נעלו איסורים חמורים הבלתיים בשםיה הלשון שעלייהן פסקו חז"ל שהנכנס בהם אין לו
 חלק לעולם הבא, כלשון הרע והלבנת פנים וביזון תלמידי-חכמים וחברים וכו'".

הסלידה הזאת שאותה מעיד אליה על עצמכם הוא שהחחות המידות שלא מובנת כלל שתהא
קיימת אצל בני תורה. וזה בדומה למה שאמרו בכבא-מציעא 'אמרו שונאים מנדיכט' אלו
בעל משנה על בעלי תלמוד, ומסיים שם שמא תאמר פסק סברם ובטל טיכוים, תלמוד לומר
ונראה בשמחתם וכו'... כל הדקרים שלק מוכחים ששטיפת מוח מסוגלת להחדיר במוחות
של צעירים חמימים את הבהיר המטופשות ביותר. המקור הוא בראשות המפעעת בלב כמה
צורך מרכיבן לפני הישיבה, העוכדות ידועות בה מסמרות שיער כאילו לא קיימים איסורים
חמורים של שקר, לשון הרע, ליצנות, שנאת חיים ושנאת תלמידי-חכמים, דומים הא גבראי
כאילו לא טעם מוסר מעולם, וזה בא כתוצאה של תסביך רוחני לפני הישיבה... —

מכח רביינו, עיטורי כהנים תשרי תשל"ז מס' 19, עמ' 34-32)

מי שהכיר את רביינו עד מיד על תוכנות הscal היישר והבריא שהיא בו. הגון חד וברור, בלי עיקש ונפתל, דעת תורה מוצקה, בריאה בטבעיותה ללא מורה שלبشر-ודם ולא חשבונות אישיים עקומיים.

עם פטירת רביינו צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל נפל על הנהגת הציבור על רביינו. רביינו התווה דרך סלולה וברורה, כי אנו בתקופת האתחלתא דגאולה ואין לכפור בטובתו של מקום. צריך להודות ולשבח להשם-יתברך על מציאותנו כאן בארץ-ישראל, במדינה עצמאית למרות כל הסיבוכים והקשאים השונים. יש להפריד בין הנס הגדול והפלא המירוח שזכה לו דורנו, לקשיים והמהמורות שיש עוד בדרכנו הארוכה. דעתו של רביינו אודות התקופה הגדולה בה אנו חיים עולה מתחם תשובה ורביינו לתלמיד נבוך בשאלות הזמן שלח מכתב (שבט התש"ס) לרביינו ובו שטח את טענותיו וספקותיו. במכتب ארוך מנומך ומתומצת, עונה רביינו בסבינות אופיינית ובפשטות גאונית לתלמיד הנבוק. במכتب נוגע רביינו בשאלות: השמיטה, מפלגות, עדות ישראל, הרבנות הראשית, אהבת תורה, שמירת הלשון וזהירות מחולקת. אחת השאלות שנשאל רביינו הייתה "מדינת ישראל והגולות", וזה אשר השיב לתלמיד הנבוק:

"כתבת שאינך מבין למה שלטון גויים הוא גלות ושלטון יהודים חילוניים אינו גלות. בקשרי אני משכנע את עצמי לענות לך. עיקרי אמונה פשוטים סתוםים בעניין, מצב בו הוא אצל בני תורה, ה' יرحم. כלל ישראל אינו בני ישיבה בלבד, אלא זרע אברהם יצחק ויעקב, כלל אשר בשם ישראל יוכנו, ברית בין הבתרים והבריתות והשבועות שהשם יתברך כרת עם אבותינו הוא לכל זרע אברהם יצחק ויעקב, צדיקים ביןונים ורשעים, ועל כלל ישראל כולם נאמר: בנים אתם לה' אלקיים. הגולות החלה בשנורבה ירושלים וארכ'-ישראל נכבשה ע"י הגויים, ועל זה אנו צמים ד' צומות. לפני כן היו מלכים בישראל שהיו עובדי עבודה-זורה, שטופים בעריות ושופכי דמים, ועל זה נאמר: 'ויעשו הרע בעני ה', אבל אז

זה לא היה גלות, אלא שלטון של רשעים בלבד. ובירבעם השני שגם עליו נאמר ייעש הרע בעניינו ה', נאמר עליו 'זהו השיב את גבול ישראל לבוא חמת כי ראה ה' את ישראל מורה מאד ואפס עוצר ואפס עוזב וכור' ויושעם ביד ירבעם בן יהושע'. מדינת ישראל בבית ראשון הייתה של כלל ישראל, ולא של המלך ירבעם וחבריו.

בזמן מלכויות המלכים הרשעים לא הייתה גלות אלא להיפר, ורק כאשר הגויים כבשו את המדינה וישראל נעשו כפופים לגוים, נוצרה הגלות שהז"ל אמרו שהקב"ה מתחרט על הארץ (סוכה נב.). מדינת ישראל איננה של בן גוריון וחבריו ושאר השרים של היום, אלא של כלל ישראל. ומשום לכך שהמדינה היא תחת שלטון רוע אברם יצחק ויעקב ולא תחת שלטון גויים אין זה גלות.

אין ספור لماذا שככטו הקדמוניים הראשונים והאחרונים בעניינים אלו. ואם אצל אדם לא זו שום דבר בנידון זה של גלות, הוא סריס רוחני גמור, ובנסיבות אפשר להגיע ויש שהגיעו לידי קיצוץ בנסיבות לומר שהז"ו לא השם יתררך משביג על עמו וארצו, אלא הכל מעשה הסיטרא אחרא רח"ל".

(עמי כהנים תשורי תשל"ז מס' 19, עמ' 25)

בתשובה לבני נוער ששאלוהו במסגרת מחנה קי"з, "מחנה תורה חיים", המועד לבוגרי ישיבות תיכוניות לעודדם לפנות לישיבות גביהות, נשאל רבינו הרבה מעניני אמונה והשקפה. ביקור רבינו אצל הנערים היה גלות הכוורת של המחנה, והחויה של בני הנוער עם פגש תגדל הדור הייתה מרגשת מאד. רבינו ראה צורך והכרח לבוא עד למקום תחנותם לדבר עימם ולעודדם להכנס לעולמה של תורה. פגישה זו הייתה חלק מתורת חסד שלו, למדוד על מנת

ללמד. לבנות את הכוחות הרוחניים בעם ישראל מתחן גודלות של תורה ואמונה גדולה. באחת מפגישותיו נשאל רביינו על התנגדות לציונות של גдолוי תורה אם אכן היו אלה רוב הגדולים שהתנגדו. רביינו שלל מכל וכל את השקרים והבדיקות אשר מפטמים בם מוחות צעירים על מנת לבסס את הטענות החלשות של המתנגדים, רביינו נתן לצעירים סקירה הסטורית קצרה, ויפים הדברים הבאים בצורה טبيعית ואמיתית מפי גدول דורנו:

"כבר אמרתי שיש שטיפת מה אצל אנשים צעירים. מה פתאום רוב הרכנים היו נגד הציונות? מאיפה מצאו את זה? צריך לדעת שה坦ועה שקדמה ל坦ועה הציונית הייתה "חיבת ציון" והיא החלה לבנות את הארץ. בראש חובבי ציון היו רבניים. יש ספר עם אוסף מכתבים של רבניים על חיבת ציון בשם "шибת ציון" אין שם אולי הרבה רבניים, אבל שמota רבניים יותר חשובים מהם בתורה, לא היו באותו דור. שמota כמו: הנצי"ב מולוזין, רבי יצחק אלחנן, רבי דוד מקראליין, רבי שמואל מוהליבר ועוד ועוד. ציונות אז ביסודה, עיקרה היה הקמת מדינה לעם היהודי.

ఈ קמה התנועה הציונית הייתה נסיגה, מייטה להשתתף בה. מה הייתה או דמותו של ציוני? שוקל שקל, נותן כסף לקופת קרן-קיימת- לישראל, וכך עשה כל ימות השנה, אבל לארץ לא עלה. אולם, אז התנועה הציונית החלה להתעסק בענייני חינוך, מה שקראו תחיה יהודית החזקו בתיהם ספר שבhem הייתה רוח אנטי-דתית וגם הפקרות דתית, ועם זה לא יכולו הרבניים להזהות, כיון שהחינוך הדתי הוא בבת העין וחוד הלב של אדם יהודי, וזה היה גורם עיקרי לפירוד, למאבק ולהתנגדות קשה. וזה גרם להתנגדות חילנית לעלייה לארץ. הייתה זו מחלוקת בעיקר על השותפות עם החפשיים.

אנו סברנו שבשביל עניין שכזה, של כלל ישראל, אנו

מחויבים ועומדים להתחבר ולהיות באחדות, עם אחד הארץ. אולם, מעבר לזה כולם אהבו את ארץ-ישראל גם במצבה זה. למרות הכל, השתתפו יהודים דתיים בבניינה ובישובה של א"י, בעלייה, בהתיישבות עירונית, בהתיישבות חקלאית ובהגנה עליה מתוכך אחדות. לא נגרע חלקה של היהדות הדתית בהקמת המדינה. המדינה הוקמה *עפ"י* הסכמת הרבנים מכל החוגים, הרבנות הראשית ומועצת גдолיה התורה של אגודה, בלבדיהם לא היו חותמים נציגי האגודה על מגילת העצמאות. ראש מועצת גдолיה התורה היו או' הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל והאדמו"ר מגור, ר' אברהם מרדכי זצ"ל. יש לדעת כי רוב הרבנים הוקנים בדורנו ילידי הארץ, הם תלמידי ר' איסר זלמן ולא של גאנונים אחרים, וממניהם הגיעו תלמידים והשקפותם בענייני ציבורו. (ר' איסר זלמן בידוע, היה משתתף תמיד ביחד עם הראי"ה קוק בכל ההחלטהה הציבוריות שעמדו על הפרק, וגם בהחלטה האחורה בחוי הראי"ה זצ"ל בעניין מועצות דתיות בכל עיר, שתכליתה בייסוד אוטונומי לרבענים בכל העניינים הדתיים, חתמו שנייהם بعد ההחלטה, ובזה שמו קץ לתקופת הקמת קהילות נפרדות בישראל). בכל שלוש המועצות של גдолיה וחכמי התורה של המפלגות הדתיות, בכל גдолיה התורה כיום, אין מי שייתימרו לחלק על אותם הגאנונים וחבריהם שהצטרכו להקמת המדינה.

בזמן הבחרות הראשונות לכינוס חתמו על ברוח להצעיע בעד החזיות הדתית כמעט כל רבני הארץ, ראשי היישובות והאדמו"רים. בכrho נכתב: "נודה לה' על שוכינו ברוב רחמייו וחסדייו לראות את הניצנים הראשונים של האתחלטה דגאולה עם הקמתה של מדינת ישראל". איך אפשר להסביר שיטתה מה כזאת Caino רוב הרבנים היו נגד המדינה? מדינת

ישראל קמה על פי רוב הרבנים בארץ, לא רק רוב, אלא רובם המכريع, כמעט שלא נשמעו קולות נגד*. (מורשתה, קובץ שיחות ומאמרים עמ' קעב בהוצאה מכון הרציה)

(צ"ל, ירושלים תרט"ה)

בஹשך דבריו מפרט רבינו את דעת המתנגדים: סאטמר ומונקאץ' שסבירו שיש להמתין בגלות לביאת המשיח ואיתו נעללה ארץ, וושא Sor לדעתם לישב את ארץ-ישראל טרם ביאת המשיח, אך רוב הכל גдолוי ישראל דחו דבריהם בשתי ידיעים.

בשבועות צער ומשבר של שפק-דם ישראל היה רבינו מנחם ומחזק את ידי מיישבי ארץ-ישראל, ומרגלא בפומיה היה לדרשו הפסוק "ונקיתי דם לא נקיתי וה' שוכן בציון" כשהיה מקדים ושותאל: מה הק舍 בין שני חלקי הפסוק? ומשיב רבינו: הפירוש הו, כך מבאר הרד"ק, מהו ה"ונקיתי", מהי הנקמה מהשמיים? התשובה היא: "זה" שוכן בציון". על כל דם השפוך, ההנאהה בשמיים היא להגביר את "זה" שוכן בציון", ומהו עניין זה של "שוכן בציון"? לשוכן בציון יש שני פירושים. כתוב בספר בראשית "שוכן בארץ", אזהרה ליצחק אבינו שלא יצא לחוץ-ארץ. ובמדרש שני פירושים: שוכן בארץ – עשה שכונה בארץ. הינו, לבנות שכונות כפרים וישובים. שוכן בארץ – להגביר את השכינה בארץ. ואין סתירה בין שני הפירושים המשלימים זה את זה: עבודה גשמית של בניינים, ועבודה רוחנית של הגברת השכינה בארץ-ישראל. וזהו "זה שוכן בציון" – שכונות בארץ, שכינה בארץ.

זו הייתה תמצית הוראתו והכוונתו של רבינו את הציבור, בדרך ברורה זו התוועה

* אמר העורך: אף שדברי רבינו אינם צרייכים חיזוק וראיה כי ידועים הם בכל שער עמי אצל מבקשי אמת,Auf"כ נציין שאף הרה"ג משה שטרנברג שליט"א מ"העדת החרדית" הודה בפה מלא כי רוב הגודלים היו בעד הקמת המדינה, עיין בספרו "תשובות והנחות" ח"ב סי' ק"מ.

רבי אברהם אלקנה כהנא-שפירא

את הקו שכל גודלי ישראל האמיתיים אחזו בו. בדרך זו הלו ווהלכים תלמידיו, מתוך בריאות של תורה ואמונה, מבלי עיקולי ופשורי ופחדים וזופים שונים.

בדרשותו של ריבינו ליום העצמאות בישיבה ובAIRועים אחרים, היה ריבינו צול בימים אדרים ומעלה את פנימי מחשבתו העמוקה והצורפה כי חיוב גדול הוא להודות לה' יתברך על מאורע גדול זה בחיה האומה. להלן דברים מלוקטים מתורתו הגדולה, כפי שנמסרו לי ע"י תלמידו הרה"ג בנימיון רקובר שליט"א, שכתבם וערכם בטוב טעם ודעת, מהם יראה הלומד מה חשיבות יש ליום הגדול הזה בחיה אומתנו. דבריו של ריבינו נדרכו בקדוש נאמרו בהרחבה מתון מאות ציטוטות שריבינו כמעיין נובע היה קשור דבר בדבר בגאננות מבהילה, בדיק בפרשיות ובגמרות, מקורות מספרי מחקר וקבלה וחסידות, מראשונים ואחרוניים, ממש כל רוז לא אניסליה, והשומע והקורא ישתומם למול חזיון פלא זה. כאן נצטט רק מעט מזעיר מדבריו שישנים בקונטרס ארוך על ענייני יום העצמאות בהלכה ובאגדה:

"הוו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, יאמרו גאoli ה' אשר גאלם מיד צר' (תהילים קז, א-ב). זהה תחילתו של מזמור ק"ז בתהילים הפותח את תפילות יום-העצמאות, כפי שנקבע על-ידי הרבנות הראשית לישראל. מזמור זה נתן על-ידי רבותינו כפתיחה לתפילת חג ראשית צמיחת גואלתנו, שכן הוא משמש כمفחת לכל ענייני הישועה. מזמור זה, כוללו עוסק בענייני הישועה. זהה ההקדמה בספר החמישי בתהילים, העוסק בגאולה העתידה... ויש ממשות מאהדת לכל המזמוראים הללו, ממזמור קו ועד סיום מזמור ההלל, לעניין חיוב ההודאה וההלל. כשם שבפטח יש חיוב של הודאה וההלל על נס יציאת מצרים, וכשם שיש ערך בעצם הסיפור, כמו שנאמר בהגדה ש"scal המרבה בספר ביציאת מצרים הרי זה משובח" בך גם לגבי הגאולה העתידה, יש חיוב על כל מי

שידיע ומכיר בערך הנס בספר אותו ולהודות עליו, ומשום כך נקבע המזמור הזה כמזמור פתיחה ליום העצמאות...".

(שייחת רביינו ליום העצמאות בכת"י)

וכך הולך רביינו ומנתה בניתו מתוק ועמוק את פסוקי מזמור הישועה כאשר מדגיש הוא את חיוב התבוננות "מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'" (שם, מג) וمبואר את גודל חיוב התבוננות, והצורך בחכם שיסביר את הדברים ויבנים להמון הרחב, וחיוב העמקה וה התבוננות בישועותיו של הקב"ה, 'מי חכם... ויתבוננו', לה התבונן בחסדי ה', מתוק אמונה בגדלות והשתחררות מקטנות דמוין המכתייה לקב"ה את דרך הגואלה כפי שرك כל אחד מבין ורוצחה. רביינו תולה את החסרון של אמונה בمعنى ה' בגורם ההרגל, ממידה חסירה זו בא האדם לחוסר התפעלות אף ממראות אלקים חיים.

"יש כח של אמונה גדולה, ויש כח של אמונה קטנה, וגם אמונה גדולה יכולה לקטון, ועל כן יש חיוב להזהר שלא להתרגל באמונה. יש מעצים שמתרגלים בהם לדבר ה', ומתרגלים לניטים, כאילו זה דבר רגיל, ואין מרגישים את הגדלות שבדברים... חטאו של דור המדבר היה חטא של אמונה. במזמור הקודם למזמורנו, העוסק בגאות מצרים, מתואר חטאו של דור המדבר: "אבותינו במעשים לא השכilio נפלאותיך, לא זכרו את رب חסיך, וימרו על ים בים סוף" (תהלים קו, ז)... עוד קודם לכך מתוארים ביתר פירוט חטאיהם של בני ישראל במדבר, ושם נאמר: "וישובו וינסו אל וקדוש ישראל התו" (תהלים עט, מא). "התו" — פירושו שעשו תווותנןית, ועל בני ישראל יש הקפדה שהם עשו תכניות לקדוש ישראל. בני ישראל עשו תווותנןית לרבותו-של-עולם. התכנית של הקב"ה לא הייתה טובה בעיניהם, שכן הייתה להם — לדור המדבר — תכנית אחרת, ובין הם בשרו לעם ישראל שזויה ארץ שלא כדאי לעלות אליה. דור המדבר היה דור

גדול, אלא שהדרך שבה רצה הקב"ה להכנס את בני ישראל לארץ-ישראל לא מצאה חן בעינייהם, והם רצו להתוות תכנית אחרת משליהם. היו להם טענות וקושיות: מדוע נכנסים לאי' כבר עתה? עדין איננו יכולים להכנס אליה. רק עכשווי קבלנו את התורה... דור המדבר — עוד בראשית דרכו, לפני יציאת מצרים — לא השכיל להתבונן בחסדי ה'... ובלי התבוננות, יכולים לעبور ארבעים שנה, וגם אז בשראים לא תופסים. בני ישראל ראו וראו, אבל לא הבינו את מה שראו... וזה מה שמחדשת הפרשה הזאת, שצעריך את חסדי ה' כדי לראות. בנגד לבותינו של "ויתבוננו נפלוותיך", צריך אנשים ש"ויתבוננו חסדי ה'", והפירוש של "ויתבוננו חסדי ה'" הוא שיש עניינים שכליים, שצעריך את חסדי ה' כדי להתבונן בהם וללמוד אותם. אין להסתפק בראיות עיניים, אלא צריך להבין את חסדי ה'... אפילו לדור המדבר, שהיה הדור הגדול ביותר — דור מקבלי התורה — היה חסר באמונה, והיה חסר בזיקה לארץ-ישראל, והוא לא יוכל לראות ראייה אמיתי, מכיוון שבכל אחד נתן את הפירוש שלו. הם ראו כפי מה שבכל אחד רצה לראות. לכארוה הם צדקו בסברתם, וההוכחה לכך היא שלרבש"ע אין לעשות תוכניות... ארבעים שנה הם היו בגין עצם, עם ענייני כבוד, עם מן ובאר, ויחד עם משה רבינו, ועדין לא השכילו את נפלוותיך מכיוון שהיתה חסרה להם תמיינות של אמונה. צריך להיות "תמים עם ה' אלקיך" (דברים יח, יג), וכשהחסהה תמיינות של אמונה, אז אין לא עיניים ולא לב, יכולים לעبور ארבעים שנה, ואף על-פי-כן ניתן להגיע אפילו לכדי מצב של כפירה חס וחלילה.

ארבעים שנה ויתר כבר עברו מאו קום המדינה, ועדין חוזרים ומקשים את אותן קושים כמו בהתחלה. עד היום

אנחנו עומדים במערכה עם הרבה אנשים, שהם חברים טובים, שיש להם קושיות על מעשי ה'. לפעמים האזניים נצרכות לשמעו את מה שאומרים, שכביבול חס ושלום זה מעשה הסיטרא אחרא. יש אנשים שהם צדיקים וחכמים, אבל לפעמים הם מוציאים דברים שקשה להוציא אותם. בודים שיש כאן כביבול מעשה של הסיטרא אחרא. דיבורים כאלה זה קיצוץ בנטיעות, וזה אביזורייהו של עבודה זורה. זה סתרה קיצוץ בנטיעות, וזה אביזורייהו של עבודה זורה. זה סתרה לאמונה... אם לא זוכים, או רואים ולא מבינים, ואפשר לבדוק דבריהם חמורים, ולהסביר כמו שהמרגלים הסבירו, וכיולים להגיע עד לכדי קיצוץ בנטיעות, ועד לכדי כפירה עיקר. על דור המדבר הפסוק אינו מהסס לומר: "ארבעים שנה אקווט בדור ואומר עם תועי לבב הם ולא ידעו דרכיו" (תהלים צה, י). יש דבר כזה: עם תועי לבב. גדולים, וצדיקים, אבל תועי לבב. ומה זה נובע בלבול, שכן האמונה בגאולה היא לפי הדור ולפי גדולי הדור. **כשאנו רואים שהתרחש לנו נס כזה,** שלאחר אלפיים שנה, שבhem לך רבונו של עולם מתנו את ארץ-ישראל, והיתה גלוות, ארץ ישראל חורה אלינו, זה צריך להיות ברור מי החזיר לנו אותה. אין ספק מי החזיר לנו אותה. האם ניתן בכלל להעלות על הדעת שלא הקב"ה החזיר לנו אותה? אין בכלל ספק שזו היא ישועת ה'.

מקשים علينا קושיות, והקושיםות והטענות הללו נובעות מלחמת אותו חסרון של "זקן ישראלי התוו". יש תכניות לרבותו-של-עולם, וישנם צדיקים שהוא לא מצוי חן בעיניהם. לפי דעתם, לא כך היה צריך להיות. לפי דעתם לא צריך את מדינת ישראל, לא צריך לכבות את ארץ-ישראל, ולא צריך בכלל את ארץ-ישראל. כמו שאז היו מתלוננים ומרגלים, כך גם היום יש מרגנים... שואלים אותנו: איך יש מדינה בזאת?

האם זהה המדינה היהודית? האם למדינה בזאת ציפינו, האם לבך קיינו? מעלים טענות... לא כולם זוכים להתיוון, וכשיש קטנות של אמונה, מתמלאים בקשיות, ובאים ח'יו לקטרג. באים לשאול קושיות על קדוש ישראל: למה זה ככה? כאילו שהובטח לנו שהיה מצב אחר... כאילו שימושו הבטיח להם שבארץ-ישראל היצר הרע לא יהיה קיים... יש לנו סיעיטה דשמיא, אבל יש גם צד שני, ואנו נצטרך להאבק תמיד ביצר הרע, גם אם אין זה מוצא חן בעינינו... علينا לדעת שגד ביטום, בארץ ישראל, היצר הרע עדין קיים, ותפקידנו הוא להלחם בו ולנצחו, ועל לנו להיות בבחינת "וקדוש ישראל התו".

(שיחות רבינו ליום-העצמאות בכת"י)

מכאן הולך וবינו ומנתה את בעיות השעה של עקבתא דמשיחא בריבוי ההפקרות ותגבורת יצר-הרע, ו מביא מספרים וסופרים את יחסם של חכמיינו לדור זה כאשר מתעכב הוא על כל נקודה שתיארו לנו חכמיינו כירידה רוחנית שתהא בימי עקבתא דמשיחא. רבינו מנתה ומבהיר את שרש הקלקול שבכל נקודה, וממנה המסקנה הסופית כי דור זה ישנה בו ערבותיה גדולה, וכאשר כך, אין תורה ואין דעת תורה, כי נערם פניהם זקנים ילבינו וכו'. ועם כל זה אומר רבינו כי אין להתייחס במצב רוחני ירוד זה כי הפטرون רמו זבדרייהם: ואין לנו להשען אלא על אבינו شبשימים. מכאן אומר רבינו כי הפטرون הוא רק בתגבורת והגדלת האמונה, אמונה בגדיות. העמקה וההתבוננות בחסדי ה'. מתוך יסוד מוסד זה מסביר רבינו את פשר המאורעות ומהלך ראשית צמיחת גואלתנו:

"תהלך הגאולה, זהו תהלך ארוך וממושך, שיש בו עליות ומורדות. כך היה בגאות מצרים, וכך הוא אף בגאולה לעתיד לבוא. בגאות מצרים,אמין העצמאות הגשמית והשחרור מתחת שעבוד מצרים התרחשו בבית אחת ובחפazon, אולם

העצמאות הרוחנית נשלהמה רק לאחר זמן רב, במתן תורה. היה תהליך ממושך וארוך של התעלות רוחנית, ממ"ט שעריו טומאה ועד לקבלת תורה. השלמה של התהליך זהה לא נוצרה בבת אחת. היא עברה דרך הנסינות והכשלנות של מריה, של אלים, ושל רפויים, ורק לבסוף היא נשלהמה בהר סיני, על אף כל ההצלנות שבדרך... כך היה בגאות מצרים, וכך הוא גם בגאולה לעתיד לבוא. גם בגאולה לעתיד לבוא יש צורך בתהליך ארוך וממושך, המלווה במאבקים, עד שתגיע הגאולה השלימה. אך יותר מזה, לעתיד לבוא נאמר: "כִּי לَا בְּחֻפּוֹן תַּצְאוּ, וּבְמִנוֹסָה לֹא תַּלְכֹּן" (ישעיה נב, יב), ומתו록 כך אנו למדים שבגאולה העתידה, לא רק החירות הרוחנית תיווצר מהתווך בתהליך ארוך, איטי ומייגע, אלא אף לגאולה גשמית יהיה צורך בתהליך כזה. ביציאת מצרים נאמר "כִּי בְּחֻפּוֹן יֵצֶא מֶרֶץ מִצְרָיִם" וגו' (דברים טז, ג), ואילו בגאולה העתידה חז"ל מלמדים אותנו להיפר, שהגאולה תהיה לאט לאט, קמעא קמעא (ירושלמי ברכות א, א). אין להקשות קושיות בכך היא הדרך ...

מזמור ק"ז בתהלים העוסק בגאולה העתידה, שבו פתחנו את דברינו, מתאר תהליך זה. הוא מתאר את הניסים הרבים שנעשו לארכעת חייבי ההוראה, ובסיום – לאחר כל התהליך הארוך הזה – מופיע הפסוק: "וַיִּמְעַט וַיִּשׁוּם מְעוֹצָר רַעַת וַיָּגֹן" (תהלים קז, לט). לאחר שהם כבר הגיעו עד למצב של "וַיִּזְרְעֻוּ שְׂדֹות וַיַּטְעֻוּ כְּרָמִים וַיִּعֲשֻׂוּ פְּרִי תְּבוֹאָה" (שם לז), ולאחר שנאמר כבר: "וַיִּבְרְכָם וַיִּרְכוּ מְאֹד וּבְהַמְתָּמָם לֹא יִמְעַט" (שם, לח), בא הפסוק: "שׁוֹפֵךְ בָּזָה עַל נְדִיבִים וַיַּתְעַם בְּתוֹהוּ לֹא דָן" (שם, מ). פתאום יש הפסקה בתהליך. אחרי העלייה יש עוד ירידה, וזהו חלק מהתהליך עצמו. בתהליך הגאולה עצמו יש עליות וירידות. חייבום לדעת את זאת. חייבום לדעת שוגם

אחרי כל ההשגות הגדולות, ניתן עדין להגיע למצב של "תחו לא דרך", ושל ירידות גדולות... אך הובטחנו מלכתחילה, ובכן אנו חייבים לעמוד.

זהו המצב שבו אנו ניצבים ביום העצמאות. יום העצמאות מבטא ומודגש יותר מכל את העליות והירידות, את המאבקים ואת היסורים הכרוכים בתהיליך הגאולה... היסורים הם המזמינים את התהומות הרוחניות שבאה בעקבותיהם, והם גם היסוד והבסיס לשועה ולגאולה (ראה מגילה יד). שרש היושעה מתחילה תמיד ביסורים. בכל יסורים, ובכל הסתר פנימית יש שרש של ישועה... (העתה המלתקט: כאן רבניו מרחיב ומעמיק בתוכנם של היסורים בעולם ותווצאות חיים הנותנים לעולם, דבריהם נפלאים שא"א להביאם כאן במלואם) גם בשעה שכבר הגיעה עת דודים, כפי שהיא במצרים, היה צורך בדם וביסורים על מנת לזכות בKENNIIN גמור בארץ-ישראל. וכך גם ביסוד מדינת ישראל. הגיעה עת הדודים לגאולת ישראל, אבל היה צורך בדם וביסורים הנוראים שעברו על האומה הארץ ובחוצה לארץ בזמן השואה האומה על מנת לזכות בAKER. ומכאן גם המקום להקדמתו של יום הזיכרון לפני יום העצמאות. והוא מצב של "גלו ברעדה" (תהלים ב, יא).

(שיחת רבניו ליום העצמאות בכת"י)

נסים בדברי רבניו בדבר חיוב היהודאה ביום העצמאות, דברים ברורים ופשטוטים, שרבינו עמוקית חקר בהם, אבל כאן נביא רק את תמצית דבריו: "ביום העצמאות אנו חייבים להודות לקדוש ברוך הוא על שלשה דברים: על ביטול הגלות, על עצמאות ישראל, ועל היכולת לקיים את מצוות יישוב ארץ-ישראל".

החיוב הראשון הוא להודות לקדוש ברוך הוא על ביטול

הgalות של עם ישראל מארץ-ישראל. הgalות היא דבר חמור ביותר. הגمرا בסוכה (דף נב ע"ב) אומרת, שהgalות היא אחד מן הדברים שהקדוש ברוך הוא מתחרט עליהם שבראים, שכן היא גורמה להיסתאותם בכלל ישראל, ולשינוי בצורתו. galות, עם ישראלינו כפי שציריך להיות, וכל וחומר כשם ישראל משועבד, אין עם ישראל כי כפי שהוא צריך לחיות. יחד עם כל הזכיות של כלל ישראל, אי אפשר לחיות חיים יהודים בחוץ לארץ. החיים יהודים בחוץ לארץ הם סילוף של החיים היהודיים. וכן הוא בכלל מקום galות – גם בגלוות הנזהה ביותר. כל מקום galות נכלל במה שבתוב בתורה: ואבדתם בגויים, ואכלתם אתכם ארץ אויביכם" (ויקרא כו, לה)... ארץ ישראל היא המקום הטבעי של היהודים. זהו הבסיס לחוב במצוות העשה מדורית לשבט הארץ-ישראל, שכן זה המקום הטבעי לנו...).

בנוספ' לעצם החזרה של עם ישראל לארצו וביטול galות, צריכים אנו להזכיר לריבונו של עולם גם על ביטול שעבודו של עם ישראל לגויים, עצמאותו, חירותו ושלטונו בארץ-ישראל, שנוצרו עם הקמת מדינת ישראל. צריך לדעת להעיר שהוסר על galות מעלינו, ונוצרה מלכות לישראל, ועל כך יש להודות לה'...

חוב ההודאה השלישי ביום זה הוא, על שאנו יכולים לקיים מעתה את מצוות ישב ארץ-ישראל בשלמותה. יש לנו מצווה חדשה, שנלקחה מאננו מஸך אלףים שנה... ועתה, עם הקמת מדינת ישראל היא חוזה אלינו...".

(מתוך שיחת דבינו ליום העצמאות בכת"י)



"...הכל יודעים שכיוום לא כל העניין של ארץ-ישראל וכיום מדינה יהודית בארץ-ישראל, בלעדיה כמעט לא ניתן לתאר את כלל ישראל כפי שהוא ביום... ישנים כאלו המתלוננים על עונייה של המדינה וארץ ישראל, ומתלוננים מרה על המצב הדתי בארץ, אבל עליינו לדעת מה שידעו תמיד, שמדינה ישראל נסודה על פי רבניים. עלייה לארץ ישראל הייתה על-פי רבניים וההתיישבות בא"י על-פי רבניים, והכל מיוסד כפי שכותב הרמב"ן שמצווה לעלות לארץ-ישראל, להתיישב בה ולא להניחנה לזרותנו מן האומות... הרבנות הראשית הדגישה תמיד את העניין של ראשית צמיחת גואלתנו, להיות גולות הוא מצב לא נורמלי. אין לך ביטול תורה גדול מזה", לדברי חז"ל (חגיגה ה). גלות היא סילוק השכינה, היא חורבן העולמות, ומתאבלים אנו על כך אלף שנים. מקום של ישראל הוא בארץ-ישראל, אין גידול בתורה ובבעבודת ה' כמו בארץ-ישראל.

"ראשית צמיחת גואלתנו" הוא ביטוי של ציפיה לשועה, שכל אדם מצווה על כך וכך שכתב הסמ"ק שזה מדורייתא, ונלמד מהפסוק "אנכי ה' אלקיך אשר הוציאתייך מארץ מצרים", ע"ש. כשקרה דבר זהה שאפאים שנה בגלות מרה, התפללנו כל يوم והביאנו לשולם ותוליכנו קוממיות לארצנו, ושבור על הגוים מעלה צוארינו, ואחר כך אנו משוחררים מעול הגוים ובאים קוממיות לארצנו – האם זו לא ישועה?".

(מודשה, קובץ שיחות ומאמרים ממrown הגר"א שפירא זצ"ל עט' רב"ה)